

PAPER DETAILS

TITLE: Elektronik iletisim agi ve olus(turul)makta olan yeni(!) toplum duzeni uzerinde kuresel toplum muhendisligi etkisi

AUTHORS: Irfan PAÇACI

PAGES: 19-55

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/206439>

Elektronik iletişim çağı ve oluş(turul)makta olan yeni(!) toplum düzeni üzerinde küresel toplum mühendisliği etkisi

İrfan PAÇACI*

Özet

Günümüz toplumlarının siyasal yapılarının anlaşılmasında “iletişim düzeni” ve “medya” ile “demokrasi” arasındaki ilişki önemli bir göstergedir. 1980’lerden itibaren sosyal bilim çalışmalarında temel analiz şablonu olarak yaygın biçimde kullanılmaya başlanılan küreselleşme olgusu, değişimlerin tetikleyicisi olarak yeni bir dünya düzeni oluşmasına neden olmuştur.

Bu kapsamda radikal dönüşümlerin gerçekleştiği alanlardan biri olan, medya ve kitle iletişim araçları, bilgi toplumuna geçiş sürecini yaşayan siyasal ve sosyal yapıları şekillendirmede önemli bir etkiye sahip olmuştur. İletişim devrimi ile birlikte uydu ve internet teknolojisinin yarattığı ürünler yeni bir iletişim ortamı oluşturarak süratle günlük yaşama girmiştir.

Küresel iktidarın uygulamaya koyduğu politikalar yoksulluk ve savaşın küreselleşmesini beraberinde getirmiş, insan hakları ihlalleri de küresel anlamda artış göstermiştir.

Küreselleşme ve elektronik devrim ekseninde ortaya çıkan gelişmelerin ürettiği ekonomik, politik ve sosyolojik sebeplerin yeniden oluş(turul)makta olan yeni (!) toplum düzeninde insanlığı bekleyen ve halen maruz kaldığı, “dönüşüm” olarak nitelendirilen gelişmeler, eleştirel bir bilgi metodolojisinin kurulmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Makale bu perspektife katkı sunmak üzere tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Düşünce Özgürlüğü, İletişim, Siyasal Yönetim

Electronic communications engineering effect of age and the global community

Abstract

To understand the political structure of our society today “contact order”, “media”, and “democracy” are important indicators. Since the 1980s, fundamental analysis in social science studies has started to be used widely as a template phenomenon of globalization as the trigger of change has led to the formation of a new world order.

* Doç.Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, irfanpacaci@hotmail.com

In this context, one of the areas of radical transformation, the media and the mass media take place in transition to a knowledge society in shaping the political and social structure having a significant impact. Due to the relationship with satellite and internet technology revolution, a new product has been created by arranging a new communication criteria in everyday life.

The policies which global power put into practice have brought the globalization of poverty and war; what is more, human right violations have increased in the global sense.

The developments produced by the globalization and the electronic revolution axis and new community scheme (!) waiting humanity emerged by the economic, political and sociological reasons are still exposed to the “conversion” causes the establishment of a critical knowledge methodology inevitable.

Article is intended to contribute according to this perspective.

Keywords: Globalization, freedom of thought, communication, political, administrative.

Giriş

Elektronik bilgi ve bilişim devriminin ortaya çıkardığı sonuçlardan biri de yönetsel planda demokrasiyi geliştirecek “teknik”, “politik” ve “ekonomik” nitelikli dönüşümlerin hızlandırılmasıdır. Kamu yönetiminin işleyişine yönelik gerçekleştirilen dönüşümler, gelişmekte olan ülkelere de model olmak üzere, önce gelişmiş ülkelerde uygulamaya konulmuştur. Bu sürecin başlangıcında, kamu bilgisi geliştirilmeye açık ulusal kaynak olarak değerlendirilerek, yurttaşların bu bilgilere kolayca ve bedelsiz ulaşması, “bilgiye erişim hakkı” temel yurttaşlık hakkı olarak benimsenmiştir.

Bilgiyi ekonomik ve yönetsel değere dönüştürmek üzere ortaya çıkan e-devlet uygulaması, bilgi ve iletişim teknolojilerine duyulan ihtiyacın karşılanması bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Geleneksel devletin içerisinde ve soğuk savaş refleksleri ile kurulmuş yapıların üzerine inşaa edilen e-devlet, yönetim anlayışında dönüşümlere yol açarak, kamu hizmeti algısı ve uygulama biçimini değiştirmiştir. Kamu hizmeti teorisi bu değişimin etkisine girerken, siyaset-yönetim ilişkileri ile kamusal sorumluluk ve denetim anlayışının yeniden düzenlenmesi kolaylaşmıştır. Ortaya çıkan bu paradigma değişikliği, demokrasinin yerleşmesine katkı sağlayarak, yönetimin saydamlaşmasını kolaylaştırmaktadır, (tartışmalı) hipotezine dayandırılmıştır.

21.yüzyılın teknolojik devrimleri;

- Devlet-toplum ilişkilerinin çözümlenerek yeniden düzenlenmesine,
- Sosyal alanın kültürel kodlarının değişmesine,
- Siyasi ve ekonomik düzenin kurumsal-işlemsel çerçevesinin yeniden kurulmasına,
- Küresel sorun ve tartışma konularının toplumların ortak gündemlerini oluşturmalarına,
- Yerel değerlerin etkisini kaybederek, demokratikleşme ve küreselleşme merkezli kültür kalıplarının, tüketim toplumu değerleri haline ge(tiri)lmesine,
- Enformasyon endüstrisi cihaz ve mekanizmaları ile enformasyon toplumu “düzeni”nin sistemleştirilmesine,

olanak sağlayarak küreselleşme kuramları ile tasarımı hazırlanan “yeni dünya düzeninin” altyapısını kurmaya yönelik politikalar süreci oluşturulmaktadır.

Bu küresel yeniden yapılanma sürecinde düşünsel ve sosyal paradigmalardan da formüle edilmekte olduğu görülmektedir. Bütün bu gelişmelerin neticesinde; iletişim tabanı üzerinde, “toplum-devlet” ilişkilerini yeniden üreterek ekonomik, yönetsel, siyasal ve kültürel alanlarda gerçekleştirilen değişimlerle elektronik şebekelere dayalı bir toplum düzeni inşaa edilmektedir.

Alman toplum kuramcısı ve eleştirmeni Jürgen Habermas¹, kurduğu iletişim odaklı bir modelleme ile üretim araçları-üretim ilişkileri arasındaki paradigmada gördüğü Marksist tezin yetersizliğini, oluşturduğu iletişimsel eylem ve yaşama evreni kuramıyla aşmayı önermektedir. (Habermas, 2001:1) Getirdiği eleştirel teori ile günlük sosyal faaliyet evreni olarak tanımladığı yaşama evrenini sosyal sistemden ayırt ederek dünyanın sosyal entegrasyon alanı olduğunu vurgulamakta ve dilin de egemen araç işlevine işaret etmektedir. (Habermas, 2002: 22) Habermas rasyonellik sorununa, bu rasyonellik kavramının kullanılması hususunda sorunun üç düzeyde ortaya çıkacağına vurgu yaparak değinmektedir. Rasyonellik ile ilgili olarak; “...ne kendisinin kılavuz eylem kavramlarının rasyonellik içermesi hakkındaki üst kuramsal sorundan ne nesne alanlarına anlamı anlayıcı yaklaşımın rasyonellik içermeleri hakkında ki yöntem bilimsel sorundan ve son olarak ne de toplumların modernleşmesinin hangi anlamda rasyonellik olarak betimlenebileceğine ilişkin empirik-kuramsal sorudan kaçabilir” (Habermas, 2001:19) diyerek iletişimsel rasyonaliteyi öngörmektedir. Zira Habermas için rasyonalite, bilginin temellendirilmesi ile değil, karşılıklı anlaşma ve uzlaşmaya dayalı olarak kullanımıyla ilgilidir. Bu noktada yaşam dünyası ‘toplumun demokratik öz örgütlenmesinin meşru ve ideal zemini olarak iletişimsel eylemi esas almaktadır. (Yıldırım, 2006: 254)

Küreselleşme sürecinin siyaseti yeni kalıplara taşıyarak devleti ve toplumu yeniden inşaa sürecine soktuğu bir dönemde, siyasal iletişim ve araçlarının kullanımı ile ilgili “yönetsel mantık” yeniden oluşturulmuştur. Bu açıdan bakıldığında zaman, “devletin ideolojik aygıtlarının etkililiği bağlamında, yeni iletişim teknolojilerinin etkin kullanımıyla kitlelerin toplumsal iletişim sürecine dahil edilmesi daha kolaylaşmıştır, ancak bu süreç toplumsal iletişimin demokratikleşmesini değil iktidar tarafından daha kolay denetlenebilir ve yönlendirilebilir olmasını beraberinde getirmiştir.” (Çoban, 2009: 125) Bu durumda, siyasal işleyişin rasyonel biçimde demokratikleşmesine dönük olarak önerilen; “kitle iletişim araçlarına açık olmanın ve günlük hayatın sıradan konuşmalarının bile daha bilinçli tercihlere imkan verdiği gerçeği dikkate alındığında aynı temel doğrultusunda sistemli bir şekilde geliştirilen mekanizmanın çok daha olumlu sonuçlar üreteceği öngörüsü, müzakereci demokrasinin savunucularının hareket noktasını oluşturmaktadır.” (Sitembölükbaşı, 2005: 147)

Bu çalışmada; teknolojik aşamanın sunduğu olanaklarla insan hakları ve demokrasi odaklı söyleme dayalı iletişim ve siyaset araçlarının, toplumu ve devleti yeniden biçimlendirmek üzere küresel odakların yönetiminde “toplum mühendisliği hali” incelenmektedir.

1 Geliştirdiği “İletişimsel eylem kuramı” ile sosyal bilimlerin alanında yankı uyandırmış, özellikle iletişim felsefesi alanındaki Frankfurt Okulu’nun en önemli son kuşak felsefecisidir.

Meşruiyet aracı kuvvetlerin yeniden dizaynı

Edmund Burke'a atfedilen "dördüncü kuvvet" ifadesi, medyanın, siyasi iktidar ilişkileri ile hükümet üzerindeki kurumsal ve siyasi nüfuzunu ve kuvvetlerarası ilişkilerin denetim eksikliğini gidermeyi ifade etmektedir. Demokrasi ile basın-yayın örgütleri ve basın özgürlüğü arasındaki bağ, esasen basın özgürlüğü kavramı üzerinden verilen mücadelenin göstergesi olup; bu durum, kamusal iletişim alanının devletin denetim ve müdahalesinden kurtarılmasına yönelik tarihsel gelişmenin ürünü olmaktadır. Bu bakımdan, özgür bir basın demokrasiyi yaşatmanın ve geliştirmenin en önemli araçlarından biridir. Basının özgür olması ise ancak özgür bir ortamın oluşturulması ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Demokratik toplum düzeninde, "basının, işlevlerini serbestçe yerine getirebilmesi dolayısıyla demokrasinin işleyip gelişebilmesi için özgür bir ortamda çalışması gerekir. Demokrasi ile basın özgürlüğü arasında birbirini besleyerek güçlendiren bir bağ söz konusudur." (Uzun, 2007: 35) Bu eşgüdümlü çalışan parçalı sistemlerin oluşturduğu yapı sistem açısından değerlendirildiğinde; "modern iletişim sistemi, yönetici merkezlerle çevre arasında enformasyonu iletir, karmaşık ve birbirine bağımlı toplumsal alt sistemlerin eşgüdümünü kolaylaştırır, toplumun arşivi ve kolektif belleği olarak işlev görürler." (Cuilenburg, 2009: 100)

Demokratik sistemlerde liberal teorinin medya kuruluşları için yaptığı "tarafsız ve eşit mesafede duruş" tanımı yanında, medyanın rolüne dair getirilen farklı yorumların, günümüzün sosyo-politik düzenlerinin anlaşılması bakımından yararlı olduğu söylenebilir. Nitekim, daha çok Marksist tezlerden beslenerek getirilen eleştirel yorumlarda, medya siyasal iktidarın *denetleme aracı* olmaktan çok, egemen siyasal yapının '*meşruiyet sağlama aracı*' olarak değerlendirilmiştir. Medya teorilerinin özünde, tarihselliği yanında bugün hala etkisini değişik yöntemler içinde açık-örtülü biçimde sürdürmekte olan "*otoriter medya kuramı*" yer almaktadır. Eleştirel kuramın cezbedici çekiciliği de büyük ölçüde bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır.

Basının, gerektiğinde yaptırım oluşturularak siyasi erke bağımlı kılındığı ve onun yörüngesinde hareket ederek "iktidarın sesi" ve "iktidarın meşruluk aracı" haline geldiği durumu tanımlayan "otoriter kuram", güç ile onun paydaşı arasındaki işlevsel bütünlüğü temsil etmektedir.

Her dönemde ve farklı siyasal düzenler içinde etkili olan "otoriter" yaklaşım, temelde siyasal güce dönük işlevlerini sürdürmeye kodlanmış özelliklerini koruyarak ve kendini değişen koşullara uyarlayarak modern kitle iletişim süreçlerinde dahi değişik biçimlerde var olmuştur. Gerek birey odaklı olarak özgürleşmeyi gerekse demokratik değerlere dayalı olarak örgütlenmeyi esas alan medya yaklaşımlarının özünü birey-toplum ve iktidar-devlet arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Farklı modeller arasında nesne-özne bakımından "ilişkinin sürdürülebilirliğinin temelinde" ortak noktanın "güç ve menfaat" olduğuna ilişkin tespit başlı başına bir yaklaşım olma özelliği kazanmıştır.

Modernleşme kurgusunda iletişim teknolojisinin belirleyiciliği ile ilgili olarak öne sürülen; teknolojiye meydana gelen yenilikler toplumsal yaşamın değişiminin de motoru olmaktadır, yaklaşımı, küreselleşme ile ortaya çıkan dönüşüm dinamiklerine de ışık tutmaktadır. İletişim

yapılarındaki değişim ile ortaya çıkan evrelerin kodları; “dünyayı 1970’lerde ve 80’lerde *küresel köy*; 1990’lar ve 2000’lerde de *küresel kent* yaptı. Teknolojik deterministlere göre, 1990’lar ve 2000’lerde aynı zamanda, bilgisayar ve internet teknolojileri sayesinde, küreselleşen dünya *enformasyon/bilgi toplumu* olmaktadır; yeter ki evde, okulda, işte ve eğlence yerlerinde bilgisayarınız ve internet bağlantınız olsun.” (Erdoğan, Alemdar, 2010: 142) şeklinde saptanmaktadır.

Kamu denetiminde “soyut” veya “katılım”, “sosyal sorumluluk” gibi özgünlükler üzerine kurulu geleneksel yaklaşımlar (Siebert, Peterson, Schramm, 1963: 7) dışında yer alan ve farklı bir perspektif ortaya koyan görüşler ise “eleştirel” duruşu meydana getirmektedir. “Eleştirel teori” özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra medyayı hükümetler tarafından “rıza üretme” aracı haline getirilen, devletin ideolojik bir aleti olarak görmüştür.

Dünyanın bütün toplumlarını saran “küreselleşme süreciyle birlikte, medyanın ekonomik ve siyasal alanlardaki etkisi de artmaya başlamış, medya toplumu yönlendiren bir unsur haline gelmiştir.”² Medya sahipliğindeki yoğunlaşma, medya ile siyaset arasındaki ilişki, medya üzerine çalışmaların ortak konusunu oluşturmaktadır.

Kitle iletişim araçları, yüklendiği işlevler ile gücünü otoriteye katarak, adeta kazandığı güçlünün gücü niteliği, “...kamu gündemini belirleme gücü, medyaya, iktidar yapılarının çıkarına davranma potansiyeli vermektedir.” (Elmas-Kurban, 2011: 19)

Küreselleşmenin medya ve iletişim üzerindeki “dördüncü kuvvet rolü”nü değiştirici etkisi

Kitle iletişim araçları, devletin ve sosyal sistemin iletişim düzeni aracılığı ile hukuka getirdiği sınırlamaların hem yansıtıcısı hem de meşruiyet sağlayıcısıdır. Bu temel role bağlı olarak kitle iletişim araçları, görüş, düşünce ve verilerin paylaşımını sağlayan, anlatma, öğrenme ve eğitim işlevleri ile kamu oyunun geliştirilmesine ve sosyal örgütlenmesine olanak sağlayan, yeni tutum ve davranış kalıplarının, görüş ve fikir akımlarının yaygınlaştırılmasında etkili olan iletişim aygıtlarıdır.

Modernleşme kuramcıları, kitle iletişimiminin modernleşme ve kalkınmada önemli rol oynadığını, modernleşme ve kalkınmanın göstergelerinden biri ve itici gücü olduğuna vurgu yaparak medyanın modernleşme aracı olduğunu ifade etmektedirler. Demokratik düzenin bileşenlerinden biri olan medyanın kamusal işlevleri ile sistemin işleyişinde yerine getireceği hukukun üstünlüğünden yana frenleyici etkisi, denge ve “denetim” fonksiyonları; temel hakların gözetilmesi, hak ihlallerinin önlenmesi, 4. kuvvet etkisi, idarenin kamusal denetimi, hukuk devletinin kamu gözcülüğü rolü bakımlarından önem taşımaktadır. Ancak uygulamada demokratikleşmenin ve modernleşmenin aracı olarak tanımlanan kitle iletişim araçları, toplum mühendisliği tasarımlarının gerçekleş(tiril)mesi bakımından; hazırlanan mesajların milyonlarca insana ulaştırılması ve yarattığı algı ile toplumu yönetmenin “aracı”na dönüşebilmektedir.

2 Abdullah Özkan, “Küreselleşme Sürecinde Medya ve Siyaset: “Medya Gücü”mü, “Gücün Medyası” mı?” https://docs.google.com/document/d/1LD5OLK8-E eEW3Qa3iUEmzqgv 3AC_kzwwhkaJLYOkUY/edit?pli=1# (Erişim Tarihi; 12.01.2014)

Demokratik rejimler içinde kitle iletişim mekanizmaları, algı yönetme sürecinde yayın faaliyetleri içinde; reklamlar, filmler, dizi filmler, çizgi filmler vb. yolu ile demokrasi, insan hakları, modernleşme, kalkınma ve refah düzeyinde artış vb. temalarının yoğun olarak işlendiği ve herkesin gönüllü katılımının sağlandığı işlevsel değiştirici yapılar olarak da yer alabilmektedir.

Toplumlar; farklı kültürlerde yeme-içme biçimleri, giyim tarzları, alışkanlıkları, folklorları, tepki ve davranış biçimleri ile giderek birbirlerine benzemektedirler. Yaygın ve etkin bir kullanıcı potansiyeli ile yeni medya; haber kanalı, müzik yayını yapan kanalları, Hollywood filmleri ile gündem içerikleri, karakter, imaj, beğeni ve tarz oluşturarak tek tipleşme ve homojenleşme sağlamaktadırlar. Bu durumda, küresel anlamda bütün dünyada, *tüketim* tercihleri ve tutum oluşturmada *belirleyici* olan medya ve her şeyi ondan öğrenmeye hazır toplumlar söz konusu olmaktadır. İletişim ve yayım alanında ortaya çıkan gelişmeler ile medya yaşam tarzını, düşünceleri, tutumları, tüketim kalıplarını göstererek, anlatarak öğreten bir okula, bireyler de her şeyi buradan öğrenen öğrencilere dönüşmektedir. Medya kazandığı özellikler ile başlı başına bir “güce” bu güç ile adeta toplumu eğiten, bilgilendiren, eğlendiren ve bilinçlendiren bir “toplum dizayn” aracına dönüşmüştür.

Günümüzde medya, haber ve bilgiyi üretme ve sonra da yayma işlevini yerine getirmektedir. Küreselleşmenin dünya ekonomisinde yarattığı değişimlerin benzerini medya dünyası da yaşamaktadır. Küçükler ile büyükler arasındaki rekabette büyük medya şirketlerinin rekabeti karşısında tutunamayan ve farklı seslerin duyurulmasında rol oynayan küçük işletmeler çözümsüz kalan sorunlar karşısında etkisiz kalarak medya dünyasından çekilmektedirler. Yerel-ulusal medya kuruluşlarının çatışmasında ise durum medyadaki küreselleşmenin etkili olmasıyla haber ve iletilerde paralelliğin sağlanması ile sonuçlanmakta, yerel ve ulusal haberlerin etkisi azalmakta, “küresel” haber ağları bu yapıları kuşatarak biçimlendirmektedir.

Teknolojinin gelişmesiyle 1960’larda NASA (National Aeronautics and Space Administration - Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) eksenli çalışmaların yanında ABD’de Kennedy yönetiminin, “dünya çapında bir ticari uydu programının geliştirilmesi” projesi ile başlayan haberleşme uydu sisteminin geliştirilmesi konusundaki kararlılığı 1962 yılında Haberleşme Uyduları Yasası’nın Kongre’den geçirilmesini ve 31 Ağustosta Başkan Kennedy imzasıyla yürürlüğe girmesini sağladı. (Çakaloz, 2006: 20) Daha sonraki dönemlerde giderek yaygınlaşan uydu yayıncılığı coğrafi ve siyasi sınırları aşarak, “haber ve mesajların” içerik ve etkisinin stratejik değerinin yeniden üretilmesi ve yapılandırılması çalışmalarını hızlandıran süreçlere de yol açarak, iletişim alanında kapsamlı bir değişim yaratmıştır.

Bilginin işlenerek tasnifi, depolanması ve aktarılması iletişim ve bilgi işlem alanında ortaya konulan gelişmelerle bütün toplumlarda bireysel yaşamdan toplumsal yaşama kadar her alanda geniş çaplı bir etkileşimin gerçekleşmesine yol açan küresel ölçekli bir iletişim devriminin yaşanmakta olduğu ve bu dönemin “enformasyon çağı” veya “iletişim çağı” gibi kavramlarla kodlandığı görülmektedir. Bu olgu değişik açılardan başta Giddens (Giddens, 2004: 69), Huntington (Huntington, 2004: 265), Bauman (Bauman, 1999: 69), Wallerstein (Wallerstein, 2005: 296), Castells (Castells, 2005: 175), Robertson (Robertson, 1999: 21), Waters (Waters,

1995: 3) ve Chomsky (Chomsky, 2002: 84) olmak üzere ³ çok sayıda sosyal bilimci tarafından incelenmiştir.

Bu çalışmalar arasında en ilginç yaklaşımlardan biri olarak, bugüne ışık tutacak kapsamlı ve açıklayıcı bir yaklaşım Kanadalı iletişim felsefecisi Marschall McLuhan tarafından ortaya konulmuştur. Toplumsal yaşamın sanayi devrimi ile birlikte yaşadığı hızlı değişimin, 1960'lı yıllardan itibaren yeni bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu süreci besleyen olgulardan biri olarak da reklamlar ve diğer yazılı ve görsel medya ürünlerinin etkisi olduğuna işaret edilmektedir.

Sosyal değişimin maddi dönüştürücüleri yanında giderek etkili olan başka bir dinamiğin varlığına değinilerek “medya”nın bu özelliğine vurgu yapılmıştır. Nitekim bu çerçevede olmak üzere McLuhan “global köy” (the global village) yaklaşımı (McLuhan, Povers: 2001) ile toplumsal değerlerin algılanmasını etkileyen iletişim araçlarının özellikle televizyonun hızla yayılacağı ve dünyanın evrensel bir köy haline dönüşeceğini ifade etmiştir.

Uygarlık dönüşümlerinde “elektronğin” yeni bir aşamaya geçişi sağladığına değinen McLuhan ilk gelişmenin telgrafın icadıyla olduğunu ve yeni karşılıklı dayanışmayla oluşan global köy imajı ile dünyanın yeniden oluşturulduğuna işaret etmiştir. (McLuhan, Fiore: 1967) McLuhan, insan yapımı olan her şeyin aslında işlevleri ile anlam kazandığını, iletişim teknolojilerinin de bu yaklaşım ile ele alındığında, “neyin uzantısı olduğu, neyi anlamsız kılıp modasını geçirdiği, eski teknolojinin hangi işlevini sürdürdüğü ve işlevsiz kılınma potansiyelinin olup olmadığı soruları çerçevesinde anlamlandırılmalıdır.” (Altun, 2006: 85)

Bu süreç geleneksel medyadan yeni medyaya geçişin temelindeki olguların neler olduğuna da açıklık getirmektedir. Esasen; matbaanın bulunmasıyla;

- Kitapların taşınabilir ve çoğaltılabilir olması ile bireyselliğin ön plana çıktığı,
- Gelişen teknoloji sayesinde iletişime duyulan gereksinimin giderek arttığı,
- Elektronik çağ ve yeni medya ile sözel geleneğin yeniden oluşmaya başladığı, bu gelişmelerin yeni bir toplumsal süreci hazırladığı görülmüştür.

İletişim modeli üzerinden bilginin aktarımı ve değişim yönetimi

Kablosuz iletişimin ürettiği iletişim düzeninde; sosyal ağların gelişimi zaman ve mekan kavramlarının anlam ve işlevlerini değiştirerek bir şeyin aynı anda birçok yerde olabilmesi ile dünya; tek bir toplum, tek bir yeryüzü ve tek bir bilinçlilik haline dönüştürülebilmektedir.

Bilginin üretim faktörleri bileşenlerinin motoru olmasıyla birlikte, ortak bir içerik oluşturmakta elektronğin rolü, “bilgiyi” elektronik kitle iletişim araçları vasıtasıyla özellikle internet aracılığı ile hızlı ve çok yaygın bir değişimin “benzeşme” ve “ortak” bir “ürün” ya da doku-yapı oluşturma malzemesi haline getirmiştir.

3 Kronolojik sırayla küreselleşme tanımları için bkz. GCSP, (Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security), Nayef R.F. Al-Rodhan; Definitions of Globalization: A Comprehensive Over view and a Proposed Definition, June 19, 2006, s.9vd.

Bu bilginin yeniden imalatı ve aktarılması **“iletişim” sistemi üzerinden değişimin “yönetimi” olgusunu** ortaya çıkarmakta, buna bağlı olarak da ülkeler ve insanları birbirinden ayıran kültür farkları giderek ortadan kalkmakta, idari ve siyasi benzer yapılara doğru gidildiği görülmektedir.

Elektronik bilgi iletişim araçları yaygınlaşarak “sosyal medya”yı, bu yeni sistem ise yeni bir sosyo-politik kültürü yaygınlaştırarak yeni bir iletişim toplumu modeli ve birey merkezli kamu etkileşimi kültürünü oluşturmaktadır. Yeni iletişim düzeninde araç içeriği şekillendiren bir güce ulaşarak, “ne” denildiği, ne söyleneceğinden çok “nasıl” aktarılacağı ön plana çıkarak, “söylemleri” arka plana iterek daha önemsiz hale getirmiştir.

Bilgi ve iletişim teknolojisinin ürettiği koşulların yapılandığı bilişim toplumu modelinde; bütünleşme eğilimleri ile ekonomik faaliyetlerin de küreselleşerek sınırların kalktığı, girdi ve çıktı pazarlamasının giderek egemen olduğu, küresel çaplı piyasaların ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu konuya ışık tutmak üzere Rus ekonomist Nicolai Kondratieff’in uzun dalga kuramına göre⁴; ortalama 50 yılda bir ekonomide ‘toparlanma-refah-resesyon-depresyon’ şeklinde ilerleyen bir dalga oluşmaktadır. Dünya ekonomilerinin seyrine bakıldığında, 1800’lü yıllardan bugüne dört Kondratieff dalgası yaşamıştır. Bugün dünya beşinci dalgayı yaşamaktadır ve günümüze damgasını vuran ise “bilişim teknolojileri” dir. Bu durum yeni uzun dalgada; bilgiye dayalı web veya internet ekonomisi; ulusal bilgi sistemi, teknolojik yenilikler gibi konuları içeren karmaşık bir teoriyi de gerektirmektedir.

Bilişim alanında gerçekleşen teknolojik ilerlemelerle birlikte ortaya çıkan internet ve web akışı neticesinde bilişim toplumu ve ekonomisi şekillenmektedir. Bu şekilde küresel pazar alanı yaratılmak üzere, bütün toplumlar, aynı anda öğrenerek ve tüketerek küresel tüketim kalıplarının uygulamaya sokulduğu tüketici kültür pazarı haline getirilmektedir. Farklı kültür özelliklerine sahip toplumların tüketim kalıpları ve davranış normları üzerinden kıyafetleri, yiyecekleri, içecekleri, müzikleri, hobileri vb. ile markalaştırılarak aynılaştırıldığı duygu ve düşünce, algı, imge ve sembollerinin ortak dile dönüştürüldüğü bunların, kitle iletişim araçları ile küresel düzeyde bütün dünyanın ilgi ve tüketimine hazır hale getirilerek iletildiği bir yapı kurulmaktadır.

Siyasal alanda geçerli olan değerler ile bunların toplum tarafından algılanmasına yönelik olarak; gündem kurgulanarak, ortak veya benzer sorunların izlenerek tartış(tır)ıldığı sosyal medya araçları üzerinden paylaşıldığı ve interaktif bloglar ile etkileşimin gerçekleştirildiği model, yeni politik düzenin siyasal katılım biçimi olmuştur.

Kitle iletişimi, elektronik ve uydu sistemlerinin sağladığı yeni olanaklar ve ileri teknoloji ürünü araçların sağladığı kontrol yeteneği ile ve Küreselleşme neticesinde şekillenen global ekonomik altyapının üzerine yeni bir sistematik yapılandırmıştır. Medya odaklı değişim, dönüşüm ve ‘yeni’nin oluşturulması ‘inşaa sistemi’ kurumsal ve işlevsel bakımlardan faal olmak üzere oluşturulmuştur. Medyada sağlanan dönüşümler ile bilişim ve iletişim teknolojilerinin eksen

4 Kondratieff’in uzun dönemli dalgalarına dayalı olarak anahtar teknolojileri ele alan tekno ekonomik paradigmlar için Bkz.Nikolai Kondratief, Long Wave Cycle, Guy Daniels (Çeviri), E P Dutton, April 1984.

içinde yeni medya uygulamaları somutlaşarak, 20. yüzyıl geleneksel kitle iletişim araçları, düşünce, yönetim ve siyaset kaynaklarının yerine geçmiştir.

McLuhan'a göre Gutenberg'le başlayan matbaa devrimi, sanayi devriminin öncüsüdür. Matbaanın öngörülmemiş bir sonucu, toplumun parçalanmasıdır. Toplumsal değişimin sağlanmasında matbaanın etkisi matbaa ile taşınabilir kitabın ortaya çıkışı ile insanların kendi özel alanlarında diğerlerinden ayrı olarak okuyabilir hale gelmeleri olmuştur. McLuhan, elektronik medyayı dünyayı algılamının kollektif yollarına bir tür geri dönüş olarak değerlendirmekte ve "elektronik devrimi", toplumsal ve kültürel boyutlarıyla ele almaktadır. (McLuhan, 2001) McLuhan'ın teknolojik determinizme olan inancını en iyi "araçlarımızı biz şekillendiririz ve onlar sırası geldiğinde bizi şekillendirir" (aktaran Rigel, 2005: 25) çünkü "mesaj, aracın kendisidir" (McLuhan, 1965: 7-22) tespiti anlatmaktadır.

McLuhan'ın "küresel köy" kuramı, elektronik medyanın insanlığı yeniden birleştirdiği saptaması üzerine oturmaktadır. Burada toplumları bir araya getiren "ortak payda", "stratejik araçlar" ve "benimse(til)me" işlevlerinin; "değerler" sistemini, "idari ve siyasi" yapıları, "aktarma" ve "iletme" araçlarının yeniden biçimlendirilerek düzenlenmesi gibi geniş ve kapsamlı bir "sistem" oluşturma çalışmasını gerektirmektedir. Yeni "sistem" kurma ve model üretme işlemleri öncelikle bir ideolojik resepsiyonu gerektirmekte ve bu yönde siyasal tercihleri zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşme 'yeni dünya düzeni' olarak çerçevelendirilip, yeryüzü toplumlarında yeni yüzyılın 'dönüşümüne' olanak sağlamak üzere 'Batı merkezli' bir teori ve eylem planı olarak dolaşıma sokulmuştur. Küreselleşme, yerelliği yeniden üreterek biçimlendiren bir süreç olarak, ekonomik ve politik boyutlarıyla dinamiğinde yer alan Batı modellemesi ile adeta küresel bir ideoloji oluşturmaktadır.

Bir bütün olarak küreselleşme olgusu, "egemen tikelin kendini temsil etmesi" süreci (Hall, 1998b: 94) olması yanında "farklılıklarla beraber yaşamaya ama bir yandan da onları yenmeye, bastırmaya, denetime almaya ve içine çekmeye" (Hall, 1998a: 55) çalışan hegemonyanın esasen belli oluşumların tahakkümünün ideolojik zoru ile değil, kültürel önderlikle sağlandığı (Hall, 1999: 119), küresel bir bütünün parçalarının inşaa edildiği bir süreci oluşturmaktadır. Hall'ın da altını çizdiği üzere; sermayenin ve yüksek teknolojinin yoğunlaşması, kitle kültürünün yönlendirici gücü, avro-amerikan-yaşam tarzları, sosyal yapıyı türdeşleştirmeye odaklı özellikler ile donatılan değerler ve algılama biçimleri ve bu tür mesajlarla yüklü bilginin/iletişimin İngilizce üzerinden ve medya aracılığıyla dolaşımı neticesinde '*batı merkezli küresel kitle kültürü*' oluş(turul)maktadır.

Bütün toplumların; ekonomik, politik ve kültürel olarak zincirleme biçimde içine girdikleri sürecin gelişiminde McLuhan'ın 'küresel köy'ü, kapitalizmin 'küresel yağma pazarı'na dönüş(türül) mektedir. Küreselleşme projesinin esası bu dönüştürmeyi sağlamasıdır.

Küreselleşmenin medya ve iletişim üzerindeki "dördüncü kuvvet rolünü değiştirici" etkisi bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Küresel dönüşümlerin politik tezgahında şekillenen yeni medya - yeni rol

Küreselleşme süreci, sermayenin, bilginin, yeryüzünde dolaşımının, yeni değer ve standartlar oluşturularak sağlanması ve çok uluslu şirketler aracılığı ile ekonomik ve politik dönüşümünün gerçekleştirilmesidir. Medyanın rolü, bu “yapının” toplum zihninde yerleştirilmesi ve sosyal algının üretilmesinin sağlanması ve bu parçalı yapının bütünleş(tiril)mesidir. Böylece 21. yüzyıl bir küresel dönüşümler yüzyılı olmaktadır. Küresel dönüşümler yüzyılına yeni evrenini “küreselleşme” olgusu meydana getirmekte ve bu olgu içinde, değişimin dönüştürücü manivelasını “iletişim” kanalları oluşturmaktadır. Bu eksen içinde “medya” işlevsel konumu ile küresel bir ölçek-rol kazanarak, siyasal ve sosyal boyutları olan bir çalışma sergileyerek, toplumsal zihin haritalarını şekillendirmektedir.

Küreselleşme, alt yörünge sistemleri oluşturularak bütün toplumları çok yönlü biçimde etkileyen evrensel bir süreç olarak yaşanırken, ideolojisini de uluslarüstü ölçekte inşa etmektedir. Dünyayı kaplayan teknolojik imkânlar ve kitle iletişim araçları bu ideolojinin meşrulaştırılması ve kabul ettirilmesi için bir tür bilgi dolaşım ve algı üretim şebekesi meydana getirmektedirler. Telekomünikasyon ağının oluşturduğu şebekeler dünyayı “birbirine bağlı ilişkiler yumağı”na dönüştürmekte, ancak çeşitli teknik araçlar ile izlenen, denetlenen ve gözetlenen birey bu sosyal yaşam içinde giderek yalnızlaşmakta ve yabancılaşmaktadır.

Bu derin iletişim ağının içinde ulusal yapılar denetleyemedikleri bir iletişim sarmalı ile karşı karşıya kalmışlardır. Devletler bugün, “güvenlik” gerekçesiyle bireyleri gözetlemekte⁵ olup, toplumsal düzlemde adeta bir tür gözetim paranoyası oluşturmaktadırlar. Tıpkı kendilerini izleyen daha üst bir yapının ağında kaldıkları gibi. İletişimden, ulaşım kadar yüksek teknoloji donanımlı imkanların neticesinde; birey-toplum, devlet-toplum ilişkilerinden, uluslararası ilişkilere kadar geniş bir alanda zincirleme bir değişim yaşanmaktadır. Küresel ölçekte haber ve bilgiler yeniden işlenip formatlanmakta olaylar ve haberler üzerinden yeni bir enformasyon türü geliştirilmektedir. Bu mekanizma aracılığıyla “gerçeklik algısı” ile oynanarak, imal edilen “ürün”, haber olarak ambalajlanıp bütün dünya toplumlarının tüketimine sunulmaktadır. Bu durum “gerçek” üzerinde adeta bir illüzyon etkisi meydana getirerek, hakikatten uzak sentetik biçimde imal edilen operasyonel enformasyon yönetimi olmaktadır.

Uluslar üstü iletişim ağı ve onun oluşturduğu küresel medya sistemi aşamalı olarak somut planda kimlik kazanmaya başlamaktadır. Bu durumun işaretlerinden biri, NSA (National Security Agency)’nin faaliyetleri ile ilgili haberlerin⁶ kamuoyu bilgisine servis edilmeye başlanmış olmasıdır.

5 Bu gözetim biçiminin ana eksenini oluşturan uygulamalarda; devletler “güvenlik” gerekçesiyle bireylerin telefon görüşmelerini dinliyor, elektronik postalarını okuyor, internette dolaştığı sayfaları ve hangi kelimelerle arama yaptığını kaydediyor, şehirleri kameralarla 24 saat gözetim altında tutuyor. Güvenlik için geliştirilen ve son teknoloji ile üretilen cihazlar arasında; yüz tanıma özelliği olan kameralar, vücut sıcaklığına duyarlı algılayıcılar, patlayıcıları tanımlayan güvenlik cihazları vb. sayılabilir. Ayrıca devletler arasında siber saldırıların gerçekleştirildiği de bugün artık bilinen bir vakıdır. Bu konuda bkz. David M. Nicol, Hacking the Lights Out: The Computer Virus Threat to the Electrical Grid, Scientific American Magazine », June 20, 2011; <http://www.bilimania.com/haber/395/siber-saldirilar-iran-elektrik-sebekeleri/ref/ct-4> (Erişim Tarihi:11.04.2012)

6 Vodafone’dan yapılan basın açıklamasında; İngiliz mobil iletişim devi Vodafone, faaliyet gösterdiği 29 ülkedeki bazı istihbarat kurumlarının, şebeke üzerindeki tüm konuşmalara “gizli bir sistem” sayesinde kolaylıkla ulaşabildiğini belirtti. Vodafone’dan telekulak itirafı, <http://teknoloji.bugun.com.tr/turkiye-de-var-mi-haberi/1135193> (Erişim Tarihi:06.06.2014)

Yüksek teknolojide gerçekleştirilen gelişme sonucu yönetim işlevleri de değişime uğrayarak yönetim ile teknoloji arasındaki etkileşim ve işbirliği ortaya çıkmıştır. Moderniteye teknolojik dönüşümler ile sosyal yapıları yeniden dizayn edecek bir anlam ve güç kazandıran; “toplumsalın yeniden tanımı medya makinaları yolu ile yapılarak, ‘küresel gücün yönetim ve denetiminde bir toplum’ inşa edilmektedir.” (Paçacı, 2013: 197)

Bugün geline nokta ortaya konulan elektronik denetim sistemi, devleti dosya ve belge odaklı kimliklendirme, kayıt tutma ve sayım gibi bürokratik denetimi “gizlilik” uygulamasına dayalı ve “resmi sır” hiyerarşi düzenine bağlı evrakların ofisleri olmaktan çıkarıp,⁷ “iletişim” üzerinden iktidara meşruiyet ve rejime güvence sağlayan jenaratör(ü) haline getirmiştir. Not edelim ki “her demokratik siyasal sistem, uygulandığı toplumun problemlerini çözmeyi ve sosyal değişimi sağlamayı amaçlayarak bu hedefe dönük kurum ve cihazlarla donatılmaktadır.” (Paçacı, 2013: 176)

Bu imalat usulü sentetik ve operasyonel enformasyon yönetiminin nasıl gerçekleştiğine ilişkin olarak ortaya çıkan başlıca yöntemler şu şekilde saptanabilir;

- Asılsız, önemli olmayan haberlere önem ve öncelik verilerek,
- Bunların haber değeri olan haberlerle karıştırılarak verildiğinde,
- Olaylar yanlış ve yoruma açık biçimde sunulduğunda,
- Önemli olay ve olgular üstün körü geçirildiğinde,
- Haber ve olaylar korku ve endişe yaratacak şekilde verildiğinde,

gerçekleşmektedir. Devlet-iktidar ikilisi açısından demokratik liberal sistemlerin bugün ulaştığı düzey: kamu otoritesi ve onun anayasal mekanizmaları ‘açıklık ilkesi’ üzerinden işletilerek siyasal sistemi “insan odaklı demokratik hukuk devletinde” tutabilme yeterliliğine, siyasal iktidarın da bunun engellenmesine yönelik sorunları ortadan kaldırma ve desteğe dönüştürebilme kapasitesine yükselmesi olarak somutlaşmıştır.

Hukuk devletinde demokrasiyi “insana odaklı” işletebilmenin önemli araçlarından biri bürokrasi, diğeri de siyasal otorite’dir. Bu iki araç, hukuk metinlerinde “demokrasi” olarak kimliklendirilen rejimlerin, uygulamada “demokratik hukuk devleti” ya da “otoriter” bir düzen niteliği kazanabilmesinin eşik sorununu oluşturmaktadır. Gelişmekte olan demokrasilerin bünyesinde bulunan bu ikili, sorun; *kilidi ya da anahtarı* olarak yer almaktadır. Bu düalizmin eşiğinde siyasal sistem; meşruiyeti sistem kendi iç işleyişindeki dinamik aksamı aracılığıyla üretilebiliyorsa modelin motoru olma niteliği kazanacak, ortaya çıkan “aşama”ları da toplumsal değişim ve gelişmenin sonucu (!) olarak yönetebilecektir. Aksi takdirde bütün mekanizma ve bunları işletmeye yönelik çabalar; “suni” ve “mühendislik” ürünü olmaya mahkum, sistem ise sadece en üst normda yazılı olduğu için (yazılı) “demokratik hukuk devleti” (!) olacaktır. Çoğulcu ve katılımcı demokrasi aynı zamanda bu özellikleri ile *sosyo-politik dinamikleri demokratik hukuk devleti yönünde geliştiren ve yöneten demokrasidir*.

7 Bu durumun bir yönetim siyasetine dönüşmesi ile ilgili olarak bkz. İrfan Paçacı, Yeni Nesil Kamu Yönetiminde “Güvenlik” (Hukuk Devleti Odaklı Bir Analiz), Akademi Titiiz Yayınları, İstanbul, 2013, s.117vd.

Kitle iletişim araçlarının mülkiyeti ve bu mülkiyetin yapısı doğrudan iletinin içeriğine etki eden bir özellik olarak kabul edilmektedir. Mülkiyet yapısı, haber ve bilgilerin içeriğini belirlemede, siyasal iktidardan, devletin âli çıkarları, uluslararası şirketler ve küresel güçlere kadar bir çok etkenin bir araya geldiği stratejik iktidar noktasını teşkil etmektedir. Yazılı basında ve özellikle televizyonlarda topluma sunulan haberler çeşitli kaynaklardan ve çeşitli kademelerden süzülerek/denetlenerek gelmektedir. Üretim sürecinde bilginin lokomotif haline gelmesiyle neyin üretilmesinden çok nasıl üretildiği önem kazanmış; “dolayısıyla endüstriyel sistemde bilginin araçsal olarak mal üretimine uygulandığını, oysa enformasyonizmde mal üretiminin gittikçe artan şekilde ‘bilginin kendisi üzerindeki eylemi’ tarafından aracılık edilir hale geldiğini ileri sürmek mümkündür.” (Wayne, 2006: 64)

Bu süreç bir tarafla, çoğulcu liberal düşünceye göre medyanın, yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü güç olarak nitelendirilmesinin gereği olarak pozitif anlamda işlev üretirken, diğer taraftan kozmik yapısı içinde yer alan kurumsal ve kimlikli aktörlerin özellikleri itibarıyla farklı bir işleve kavuşabilmektedir. Bilinen formatı içinde medya pratiği;

“Medya mülkiyeti, siyasi ve ekonomik çıkar ilişkileri, yayın politikası, ulusal çıkarlar, uluslararası ilişkiler, hedef kitlenin sosyo demografik özellikleri, haber kaynaklarının mesleki ve kişisel çıkarları ve benzeri nedenlerden dolayı haber, “yanlış bilgi” (“misinformation”), “eksik bilgi” (“disinformation”) ve “yönlendirme” (“manipulation”) şeklinde “dolayımınarak”, “dünyasal gerçek”, “medyatik gerçeğe” dönüştürülür. Bu nedenle medyada haberin dolayımınması, kaynaktan itibaren başlayan, muhabirin ve haberin yayımlanacağı kurumun özelliğine göre formatlanarak kitleye sunulmasına kadar çeşitli aşamalarda ve farklı nedenlerle gelişen bir süreçtir.” (Mora, 2008: 17)

Bu yapıda, anayasal-siyasal sisteme bağlı olarak düzenlenmiş düşünce özgürlüğünün kullanım sahası içinde, rejime egemen konumda olan ve hareket kabiliyeti kazandırılan çeşitli (siyasi, ekonomik, kültürel nitelikte) “güç” odakları, medyada hazırlanan programların içeriğinden, haberlerin sunumuna kadar bütün yayın politikasını etkilemektedir. Küresel ölçekte servis yapan haber ajansları (Reuter, AP, AFP gibi dünyadaki haber servisinin % 90’ını ellerinde tutan Batı kaynaklı 4-5 ajans) haber ve yayın politikalarını Batı’nın bakış açısıyla ve ABD’nin etkisi altında kartelci bir yapı kurarak yürütmektedir. Bu yayın siyaseti, önce kültürel yabancılaşma oluşturmakta, sonra da toplumsal ve kültürel tek biçimciliğe kadar açılan bir yelpaze içinde ve enformasyon teknikleri kullanılarak “Amerikancı siyaset, kültür ve hayat tarzı”, tüm dünyada, kültür ve sanat materyalleri ve özellikle sinema ve televizyon yayınları vasıtasıyla yaygınlaştırılarak gerçekleştirilmektedir. Toplamların kültür kodları, üzerinde inşaa edilecek siyasal projenin temel altyapısını ve göstergelerini oluşturmak açısından stratejik bir özelliğe sahiptir ve ayrıntılı çalışmaları gerektirir. “Yeni dünya düzeni” projesi küresel ölçekli bir strateji olarak bir çok çalışma ve uygulamaları içeren sistemlerin kurulması ve bunlar arasında networklerin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Düşünce özgürlüğü ile demokrasi arasındaki “hayat bağı”

İfade özgürlüğü kendi başına bir hak olması yanında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) tarafından korunan, diğer başka haklarında temel unsurdur. İfade özgürlüğü ile demokrasi arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olarak bilinen metafora göre; ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi demokrasinin sağlığını olumsuz biçimde etkilemekte ve adeta üzerinde üşütücü bir etki yaparak sistemi hasta etmektedir.

Anayasal-siyasal bir sistemde, ‘anayasa’da düşünce ve ifade özgürlüğüne yer verilmiş olmakla birlikte eğer bu özgürlük, basın özgürlüğü ile desteklenmemişse gerçek bir ifade özgürlüğünden ve demokratik anayasal düzenden söz edilemez. Çünkü düşünce özgürlüğü, ancak düşüncelerin açıklanıp başkaları ile paylaşılması ile değer kazanmaktadır. Dolayısıyla basın ve yayın özgürlüğü düşünce özgürlüğü kapsamında olup; “bu nedenledir ki, siyasal bilim açısından, gerçekte, düşünce hürriyeti düşüncenin yaygınlaştırılması, etrafında birleştirilmesi hakkını da kapsadığından, düşüncenin açıklanıp, propagandasının yapılması olanakları da düşünce hürriyeti çerçevesi içine girmektedir. Bazı yazarların, düşünce hürriyetini belirlemek için ‘ifade hürriyeti’ terimini kullanmaları bu sebeptir.” (Dülger, 2004: 284)

Düşünce özgürlüğü demokrasiler için kurucu bir role sahip olup bir çok özgürlük için “kaynak ve aracı” bir işlev görmektedir. Nitekim, “düşünce özgürlüğü, bir başka tanımla, insanın serbestçe bilgilere ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına ya da başkalarıyla birlikte (dernek, toplantı, sendika vb.) çeşitli yollarla (söz, basın, resim, sinema, tiyatro vb.) serbestçe açıklayabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.” (Tanör, 1994: 59)

Düşünce özgürlüğü din ve vicdan özgürlüğü ile kitle iletişim özgürlüğü bakımından besleyici nitelikli kaynak bir özgürlük olurken, haber alma, bilgi edinme gibi haklar bakımından da aracı bir işlev sağlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının toplumsal fonksiyonlarının çerçevesi o toplumda düşünce özgürlüğünün gerçek sınırlarını ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, “... düşünce özgürlüğünü, düşünme özgürlüğü (?) ve açıklama özgürlüğü diye ortadan ikiye bölerek düşünce özgürlüğünün özünü sırf bir ön denetim yasağına yani sansür sorununa indirgemek, açıklama özgürlüğünü keyfi bir takım sınırlamalarla bağlı saymak ve fikir suçlarını meşru göstermekten ibarettir.” (Tanör, 1979: 284)

Özgürlüklerin temeli olarak, “düşüncenin açıklanmasını sınırlamak, düşünce özgürlüğünün yalnız sınırlanması değil, ortadan kaldırılması demek olur. Düşünce özgürlüğü, özgürlük ile özgürlüğün sınırlanması arasında ayırım yapılmasına olanak tanınmayacak kadar bir bütünlük taşıyor. Düşünce ya vardır ya yoktur; bazı düşünceler açıklanabilir; bazıları açıklanamaz dediğiniz andan itibaren düşünce özgürlüğünü de ortadan kaldırmış olursunuz.” (Soysal, 1969: 218)

Basın özgürlüğü düşünce özgürlüğünün gerçekleşmesi ile hayat bulan bir özgürlüktür. Basının demokratik düzenlerde, bilgi ve habere ulaşmak, onu topluma ileterek kamuyu haberdar etmek ve toplum adına siyasal iktidarı denetleyerek eleştiride bulunmak gibi kamusal görevleri vardır. Demokratik sistemin kurulması ve işlemesi açısından basın özgürlüğüne dayalı olarak

gerçekleşen denetim işlevi; yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri yanında dördüncü kuvvet olarak değerlendirilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 8 Temmuz 1986 tarihli *Lingens v. Avusturya* (Başvuru No.9815/82) davası⁸ ile ilgili olarak verdiği kararında; siyasetçiye yönelik ağır eleştiri nedeniyle gazetecinin cezalandırılmasının bir çeşit sansür sonucu doğuracağına ve gazetecinin bu durumda eleştiri yayınlama konusunda cesaretini kıracağına hükmetmiştir. Mahkemeye göre tartışma ortamından çıkarılacak bu tür bir ceza; “gazetecileri toplum hayatını ilgilendiren önemli konularda katkıda bulunmaktan alıkoyabilecektir. Oysa basın özgürlüğü, toplumun siyasi liderlerin düşünce ve davranışları hakkında fikir edinebilmeleri açısından en önemli unsur olup siyasi tartışma özgürlüğü demokratik toplum kavramının temelinde yer almaktadır.”⁹ Bu karardan da anlaşılacağı üzere, ifade özgürlüğü basın söz konusu olduğunda özel bir önem kazanmaktadır. Basın, bilgi verme ve bu bilgilere dayanılarak yorum yapma yetkisine toplum da bunlara ulaşma hakkına sahiptir.

Düşünce özgürlüğüne sahip olmak; beraberinde bilgi ve habere ulaşma ve elde etme, bunları yayma ve başkalarına iletme hakkını da getirmektedir. Nitekim, “bilgi edinme, yönetimin kararları, eylem ve işlemleri ile ilgili belge ve bilgilerin elde edilebilmesi olgusudur. Bu olgunun bir hak olarak yasalarca düzenlenmesi ve kişilere tanınması, bilgi edinme hakkı konusunu ortaya çıkarmıştır.” (Eken, 1995-1996: 63) Bilgi edinme hakkı kısaca, kamu yönetiminde, yönetimin elinde bulunan bilgi ve belgelere yönetilenler tarafından ulaşabilme serbestisi olarak tanımlanabilir. Bu hakların kullanılması ise demokratik bir rejimi yerleştirmek ve demokratik siyasal kültürü geliştirmek bakımından zorunluluktur. Basının bu işlevleri hukuk devletinin gerçekleşmesi açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Öte yandan göz önünde bulundurulması gereken hususlardan biri de özgürlükler ile kamu düzeni arasındaki hassas ilişki olup, özgürlükler, demokratik hukuk düzenlerinde başkalarının özgürlükleri ile birlikte yer almaktadır. Özgürlük ile düzen kavramları birbirleriyle çelişen değil birbirlerini tamamlayan kavramlardır. Düzenin sağlanması adeta özgürlüğün varlığı ve bireyler açısından bir anlam ifade etmesi için vazgeçilmez bir araç halini almıştır. (Hakyemez, 2002: 20)

Basın özgürlüğü demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. AİHM 1986 yılında önüne gelen *Lingens* davasında ilk defa “basının siyasi hayatın bekçisi olduğu” içtihadı ilkesini oluşturmuştur. (Case of *Lingens v. Avusturya*, 1986) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nde “düşünceyi açıklama ve haber alma özgürlüğü” 10. maddesinde “ifade özgürlüğü” olarak düzenlenmiştir.

AİHM, 1986 tarihli *Lingens v. Avusturya* kararında¹⁰, basına ilişkin bu ilkelerin kapsamına

8 http://www.inhak.adalet.gov.tr/faaliyet21/aihm_diger_ulke/3.pdf (Erişim Tarihi; 13.05.2014)

9 Bu yaklaşımı temellendiren kararlar; 8 Temmuz 1986 *Lingens/Avusturya* Kararı; 23 Mayıs 1991 *Oberschlick/Avusturya* Kararı; 26 Kasım 1991 *Observer& Guardian / Birleşik Krallık* Kararı; 26 Nisan 1979 *Sunday Times / Birleşik Krallık* Kararı; 22 Mayıs 1990 *Weber / İsviçre* Kararı, 23 Nisan 1992 *Castells / İspanya* Kararı.

10 08.07.1986 tarihli *Lingens (Avusturya)* Kararı, (SerieA, n° 103), paragraf 41. Aynı yönde görüşlere; Şener-Türkiye, 2000; Thoma-Lüksemburg, 2001; Dichand ve diğerleri *Avusturya*, 2002 vb. kararlarında da yer verilmiştir.

yönelik olarak; “özellikle ‘başkalarının saygınlığını koruma amacı’ ile öngörülen sınırları (basının) aşmaması gerekiyorsa, gene de, kamu yararı olan diğer alanlarda olduğu gibi, kendisinin siyasi arenada tartışılan sorunlara ilişkin haber ve düşünceleri duyurması gerekir. Bunları yayma görevine, toplum için bunları alma hakkı da eklenir.” (Tezcan, 2002: 10) diyerek bilgi verme görevi ile bilgi alma hakkını vurgulamıştır. Basın özgürlüğü ile ilgili olarak da: “...Basın özgürlüğü, kamuoyuna, yöneticilerin fikir ve davranışlarını öğrenme ve değerlendirmede kullanılacak en uygun araçlardan birini sağlamaktadır.” (Tezcan, 2002: 10) hükmüne yer vermiştir.

AİHM’nin demokrasiyi tanımladığı 1976 tarihli *Handyside v. İngiltere* kararında; “ifade özgürlüğü, toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullardan biri olan demokratik toplumun ana temellerinden birini oluşturur.”¹¹ tespitini yaptıktan sonra; “2. fıkra hükmü saklı kalmak kaydıyla bu özgürlük sadece itibar gören veya zararsız yahut önemsiz sayılan ‘haberler’ ya da ‘fikirler’ bakımından değil, aynı zamanda devlet yahut halkın bir bölümü için aykırı, kural dışı, şaşırtıcı veya endişe verici cinsten olanlar için de geçerlidir.” değerlendirmesinde bulunmuştur. (Gözübüyük-Gölcüklü, 2003: 358) Kararda ayrıca, “bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık görüşlülüğün gerekleridir, bunlar olmaksızın demokratik toplum olmaz. Bu demektir ki, başka şeyler bir yana, bu alanda getirilen her “formalite”, “koşul” ve “ceza” izlenen meşru amaçla orantılı olmalıdır.” (İlkiz, 2003: 73) Bilgi ve fikirlere ulaşma özgürlüğü ile bunları açıklama özgürlüğü medyayı da kapsayacak şekilde birbirini tamamlayacak bir bütünsellik oluşturmaktadır. Bu bakımdan, “bilgi (olgular) ile kanaatler (değer yargıları) arasında açık bir ayırımı giden AİHM olguların varlığı kanıtlanabilir; oysa değer yargılarının doğruluğu kanıta başvurularak ortaya konulamaz. (...) Değer yargıları açısından bunu talep etmek, gerçekleştirilemeyecek bir şey istemektir; bu, AİHS’in 10. maddesi’nin teminat altına aldığı hakkın asli bir bölümü olan fikir özgürlüğünün kendisini ihlâl eder.”¹² demiştir.

Bu durumda, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işletilerek açık kamuoyu aracılığı ile denetlenmesi ancak halkın katılımı ile ve ifade özgürlüğü kullanılarak gerçekleştirilebilir. İfade özgürlüğünün kullanılabilmesi ise bireylerin bilgi, belge ve haberlere serbestçe ve ücretsiz olarak ulaşabilme olanakları ile donatılmasını gerekli kılmaktadır. Demokratik bir toplum düzeninde ifade özgürlüğünün serbestçe kullanılabilmesi için gerekli olan “haber, bilgi ve belgelere ulaşabilme enformasyon hakkı olarak da nitelendirilmektedir. Enformasyon hakkının gerçekleşebilmesi sadece haber ve bilgi iletme serbestliğiyle değil, aynı zamanda iletme ödevinin gerçekleşmesine de bağlıdır. Buna “enformasyon verme ödevi” denilmektedir. Devlet ilk muhataptır. Devlet bu dolaşımın gerçekleşmesi için enformasyon ağı kurmakla yükümlüdür.” (Kaboğlu, 2000: 108) Bilgi toplumu düzeninde bu durum “erişim hakkı” olarak formüle edilmektedir. Demokratik düzenlerde bu hakkın kullanılması ile ilgili altyapı oluşturularak her birey açısından ücretsiz erişim olanağı sağlanarak bu hakkın kullanımının güvence altına alınması aynı zamanda sosyal devlet ilkesinin de bir gereğidir.

11 AİHM birçok kararında bu görüşlerini tekrar etmiştir: (Lingens-Avusturya, 1986; Şener-Türkiye, 2000; Thoma-Lüksemburg, 2001; Maronek-Slovakya, 2001; Dichand ve diğerleri-Avusturya, 2002 vb.)

12 Bkz. Lingens, 1986; Jerusalem-Avusturya, 2001; Dichand ve diğerleri-Avusturya, 2002. Monica Macovei, İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. Maddesi’nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan hakları el kitapları, No.2, s.14.; <http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/materials/1004.pdf> (Erişim Tarihi:14.04.2012)

Demokratik toplum kavramı özellikle Sözleşmenin özünü oluşturduğundan bu kavram, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği çeşitli kararlarda, demokratik toplumun unsurları, hoşgörü ve açık fikirlilik olarak belirtilmiştir. Demokrasi, sivil toplum bazında düşünülmüştür. Çoğulculuk birey anlamında farklılık, toplumsal anlamda siyasal, sosyal, kültürel ve pek çok anlamda çoğunluktan ayrı olarak düşünülme ve hareket edebilme anlamına gelmektedir. (Sunay, 1999: 87)

Demokratik yönetimlerin kurumsal çerçevesi içinde yer alan “özgür ve bağımsız bir medya, demokratik toplumların etkin işleyişi için vazgeçilmez unsurlardır. Demokratik yönetim, toplumun yönetenlerin kararlarından haberdar olmasını gerektirir. Medya, şeffaflığı sağlayarak kamunun hesapverebilir olmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Medyada gelişme ifade özgürlüğü, bağımsız ve çoğulcu bir medya amacına yönelik olduğu gibi, aynı zamanda, demokratikleşme, iyi yönetim ve hesap verebilirlikle ilgili stratejilerin de bir parçasıdır.” (Zengin, 2014: 6216)

Bilgiye erişim, mahremiyete saygı ve bilgi toplumu etik ilkelerini içeren, internet mevzuatını da kapsayan geniş bir alanı ifade eden “medyada gelişme düşüncesinin temelinde, ifade özgürlüğünün sağlanması, bağımsız ve çoğulcu bir medyanın yapılandırılması yatmaktadır.” (Zengin, 2014: 6211) Demokratik bir toplumda “ifade özgürlüğü olmadan, basın özgürlüğü sağlanmadan bilgilendirilmiş, etkin ve ilgili bir vatandaşlık imkansızdır.” (Bayrakdar, 2012: 4)

Üstün gücün kontrol alanı: medya ve kitle iletişimi

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı toplum düzeninde iletişim, *toplumun anatomisini saran atardamar*¹³ sistemi gibidir. Sistem yaklaşımında iletişim alt sistemi, yönetici merkezlerle çevre arasında enformasyonu ileterek, karmaşık ve birbirine bağımlı toplumsal alt sistemlerin eşgüdümünü kolaylaştırarak, sosyalin fonksiyonlar arşivi, yönetimin kolektif belleği işlevini görmektedir. Bu bakımdan, “sistem kuramında medya ve diğer iletişim kanalları, hükümetin ve diğer kurumların uyguladıkları toplumsal denetim için vazgeçilmez araçlar olarak görüldüler. Sistem kuramı, çağdaş sosyal bilimlerden eskimiş bulunsun da, iletişimin ve enformasyonun toplumun refahı için neden önemli olduğuna ve yıllar boyunca neden hükümet politikasının ve düzenlemenin konusu olduğuna açıklık getirmektedir.” (Cuilenburg, 2009: 100)

Medyada meydana gelen değişimlerle birlikte medya kuruluşlarının sahiplik yapısı da el değiştirmeye, bu işletmeler başka sektörlerdeki yatırımcıların mülkiyetine geçmeye başlamıştır. İşadamları medyayı, faaliyet gösterdikleri sektörlerdeki işlerinin güvencesi olarak görerek, bir tür baskı unsuru olarak ellerinde bulundurmaktadırlar. Böylece her holding patronunun ticari portföyünde medya kuruluşları da yer almaya başlamıştır. Diğer yandan, “tekelleşme ve yoğunlaşma eğilimleri sonucunda bugün geline nokta medya kuruluşlarının sahipleri, medya dışı sektörlerde önemli çıkarları bulunan iş adamları haline gelmiştir. Medya patronları, sahip oldukları medya kuruluşlarını başka alanlardaki özel çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kullanmak istemektedirler.” (Uzun, 2007: 91) Demokratik düzenlerde, gerçeğin sesi olması

13 Atardamar veya diğer adıyla arter, kalpten vücuda kan taşıyan damarlardandır.

gereken ‘gazetecilik işlevi’, medya sahipliğinin ayrıcalıklı hale geldiği ekonomik politik profil içinde gücün medyasına dönüşmekte ve “bu durumda eğer toplumsal güç dengelerinin eşit olmadığı bir ortamda gazetecinin bu rolü çok daha kritik bir özellik kazanmaktadır. Gazeteci tarafsız olmak zorunda değilse, bu durumda kimin tarafını tutacağı siyasal bir soru(n) olarak ortaya çıkmaktadır.” (Uzun, 2007: 36)

İletişimin kitlesel uygulama araçlarının sahipliği ile bu mekanizmaların kullanımı arasındaki ilişkinin mahiyetine bakıldığında; “büyük medya kuruluşları, önemli ölçüde, medya dışından gelen iş ve siyaset dünyasından kişilerce yönetilmektedir. Medya sektöründeki büyük kuruluşlar, bir alanda birbirleriyle rekabet ederken, bir başka alanda da ortak iş yapmaktadırlar. Bu durumda, geleneksel gazetecilik pratiklerinin karşılaştığı sorunların ve zorlukların büyük bir bölümü kamuya hizmet etme ile pazara hizmet etme arasındaki kaçınılmaz çatışmadan kaynaklanmaktadır.” (Uzun, 2007: 91)

Kitleleri iletişim araçları aracılığı ile kontrol etmek yönetim mühendisliğinin klasik taktiklerinden biri olarak basın tarihinde sıkça görülmüştür. Ancak bu noktada bir çelişkiyi saptamak gerekmektedir; “kitle iletişimi ekonomiyle, kültürle, ideolojiyle ve siyasetle iç içe olan bir örgütlü etkinliklerdir. Kitle iletişimini dördüncü güç veya halkın gözü-kulağı olarak, dolayısıyla ekonomik, kültürel ve siyasal güç yapılarının denetleyicisi olarak sunmak, idealleştirmek ve üstün bir karakter vermek gerçeklere aykırıdır.” (Erdoğan, 2001: 276-313) savını bütünüyle yanlıslamak veya doğrulamak mümkün değildir. Çünkü, sosyo-politik güçlerin örgütlenerek siyasal mücadele verdiği alanlardan biri de hiç şüphesiz medya ve iletişimdir. Demokratik araçlar kullanılarak başta basın yayın kuruluşları olmak üzere kitle iletişim araçları vasıtasıyla siyasal iktidara yönelik denetimin merkezinde *kamuoyu* yer almaktadır. Günümüzde ideolojilerin etkisini yitirmesi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler neticesinde ortaya çıkan yeni olanaklarla, manüplasyon ve siyasal etki mühendisliği yönetimin politik uygulamaları arasında yaygın olarak başvurulan bir yöntem olmuştur.

Politik karar alıcıların demokratik değerlere bağlılığı ve politik refleksleri ile siyasal süreçlerin evrilmesi arasındaki ilişki aynı zamanda kitle iletişim kuruluşlarıyla ilgili kamusal düzenlemelerin biçimlenmesi ve gelişmesi ile yakından ilgilidir. Küreselleşme süreci ile birlikte başta siyasal aktörler, siyasal yapılar ve siyasal süreçler küresel politikaların uygulanmasında ortak zemin ve stratejilerin uygulanabilirliğine elverişli araçlara dönüştürülmüştür. Bu süreçler ekseninde oluşturulan hukuk ve bu hukukun yasalarının şekillenerek uygulanması, kitle iletişiminde pazar kurallarının biçimlenmesi ve değişmesinde egemenlik ve mücadele ilişkileri önem kazanarak kilit noktalar haline gelmiştir.

Çağdaş toplum düzenlerinde siyasetin toplumsal yapı içinde kurumsal olarak sahneye konulması iletişimin varlığı ve öneminin somut biçimde göstergesidir. Toplumun gördüğü, ona gösterilen, ilgisine sunulan siyasal olgu ve olaylar politığın kamuya seyrettirilen bölümü olmaktadır. Siyasal etki ve siyasal çatışma (!), politik sahnenin görünür kılınan ve kamuoyu ilgisinin odağında tutulan çerçevelenmiş, oluşturulmuş “gündem” dir. Oysa gerçek, arka planda oluşturulan kurallar ve ‘hukuk’ ile biçimlenen pratikler ve onun dayandığı ekonomik ilişkiler

olup bu da ‘reel güç’tür. Bu durum politik sahnenin geri planında tutulur ve gösterilmez. Gerçek çatışma ve siyasal sistemin güçler dengesinin kuruluşu bu “görülme” gösterilmeyen sahada gerçekleşmektedir. Reel politik burada yapılır. Esasen imal edilen bu (suni) denklem, toplumsal rıza sağlanarak ‘meşruiyet’ kazandırılmak üzere, farklı imge, sembol ve değerlerle oluşturulan dış çerçevesi/ambalajı ile sahnenin önüne alınarak kamuoyuna sunulur. Siyasal kurumlar ve siyasal aktörler bu rolün oyuncularını, olup ‘siyasal iletişim’ bu çalışmaların işlemsel sürecini meydana getirmektedir. O sebeptendir ki, “kitle iletişimini anlamak, her şeyden önce kitle iletişiminin tarihsel olarak toplumsal üretim tarzı ve üretim ilişkileri içinde konumlandırılmasını gerektirir. Bunun anlamı kitle iletişim tarihini, içinde geliştiği toplumun tarihiyle birlikte ele almak demektir.” (Erdoğan, Alemdar, 2010: 211)

Kültürel ürünlerin üretim ve tüketimi, “iletişimin siyasal ekonomisi” denilen karmaşık ve çok yönlü bir analizi gerektirmektedir. İletişim ile üretim arasındaki ilişki politik sistemin hangi sosyal güçlere kaynak sağladığına ilişkin önemli bir göstergedir. Üretim sistemi ve üretim güçlerinin siyasal temsile yansımaları arasında bir korelasyon kurarak politik sistemin hangi sosyal güçlere dayandığına dair bir sonuç ortaya çıkarmak yanıltıcı ve aldatıcı bir değerlendirme olmaktadır.

Dolayısıyla, “kitle iletişimi, örgütlü yapıların üretim faaliyetiyle başlayan ve izleyicinin izlemesi ile devam eden bir üretim, dağıtım, alış-veriş, dolaşım ve tüketim ile devam eden bir yapısal ilişkiler ağından oluşur.” (Erdoğan, Alemdar, 2010: 211) yargısı, iletişim dünyasının karmaşık ve küresel üst yapılar ile bağlarının varlığını ortaya koymaktadır.

İnsan, toplumsal varlık olma özelliğini üretim alanında da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bireyi içinde yer aldığı ilişkiler ve toplumsal düzenden soyutlayarak anlamaya çalışmak yanıltıcı olmaktadır. Nitekim, toplum içinde birey, herhangi bir şeyi algılama ve kavrama tarzı, yaşadığı toplumun işlevlerinden soyutlanamaz ve tek başına hareket ettiği zamanlarda bile toplumsal bağımlılığından kurtulamaz. Her ne kadar toplumsal koşullardan ve düzenden en az biçimde etkilense bile, bireyin hayattaki hedeflerini ve kariyerini, seçimlerini nasıl yapacağını ve başarılı olup olamayacağını belirleyen de toplumsal bağlamdır. (Ollman, 2012: 179)

Sosyal bünyenin siyasal kan dolaşımı: iletişim sistemi

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni iletişim tasarımı, dördüncü kuvvet medyanın, kapitalist mülkiyet yapı ve ilişkileri içinde ele alınarak incelenmesi, pazara ve onu çerçeveleyen yasal ve siyasal düzenlemelere bağlı olarak yapıldığında, demokrasinin işleyişi ile ilgili balans ayarlarının anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. İletişim sisteminin içerdiği ilişkiler düzeneği; egemenlik yapılarının çözülmesi ve sistemde oluşan “dengenin” bileşenleri arasındaki, ekonomik ve politik ilişkilerin kurulması hususları ile ilgili bir durumdur. Makro planda değerlendirildiğinde; bu “durum”, egemenlik yapıları değiştikçe ‘denge’ yeniden biçimlenmekte, güç mücadelelerinin bir sonucu olarak ‘yasal düzenlemeleri’ de etkilemektedir.

Egemenlik yapılarının küresel ölçekli olarak yeniden düzenlendiği bu süreçte, iletişimin siyasal ekonomisi yeniden keşfedilerek küresel iletişim coğrafyası oluşturulmaktadır. Çünkü

“Bilinç endüstrisi enformasyon üreten bankacılık, finans ve sigorta endüstrileridir. Bütün bunlara askeri ve sivil devlet organlarıyla olan bağlarını da eklemek gerekir.” (Erdoğan, Alemdar, 2010: 234)

Siyasal iletişim, siyasete ilişkin olgu ve olayların kısaca siyasal durumun siyasal yorum ve denetimini siyasal sistemde egemen finans kaynakları (siyasal yaklaşımı) üzerinden yürütme mekanizması olurken, ajandasında demokratik sistemin korunmasına dair etik sorumluluğu da taşımaktadır. Siyasal iletişim bir meşruiyet sağlama yöntemi olarak sistemde işlev görmekte “öte yandan, siyasete katılan niceliklerin ve siyasal davranışın konusunu oluşturan sorunların sayısal artışıyla birlikte demokrasinin yaygınlaşması ayrıca nabız yoklamaları ve medyalarla birlikte siyasal oyunun görünürlüğünün artışıyla ilişkili olan siyasetin yeni bir işleyiş düzeyidir.” (Wolton, 1991: 51-58)

Not edelim ki, şu husus hem bir saptama hem de üzerinde düşünülmesi gereken bir soru işareti oluşturmaktadır; 21. yüzyıl; “bilgi” ve “iletişim” enstrümanlarının başrolü oynadığı, siyasal araçlar ile toplumun yeniden dizayn edilmesinin altın çağı mı (dır) olacaktır?

Soğuk savaşın bitişi ve sonrasında yeni bir aşama olarak 11 Eylül terör saldırıları ile başlayan süreç, demokrasi idealini hayal eden ve baskıcı rejimlerle yönetilen toplumların iletişim teknolojileri aracılığıyla manipülasyonu çerçevesinde geliştirilen ‘algı yönetimi’ odaklı siyasal iletişim uygulamalarının ülkesel ve bölgesel düzeyde yoğun olarak yaşanıldığı bir dönem olmaktadır.

İletişim yatırımına başlamadan önce neyin iletişiminin ne için ve nasıl yapılacağına planlaması, stratejik iletişim yönetimi uygulamasını ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede dikkate alınması gereken birkaç nokta şu şekilde saptanabilir:

- Hazırlanan mesajın, hedef kitlenin açabileceği kodlara dönüştürülmesi ve bu kodların iletişim mecralarıyla iletilmesi iletişim yönetiminin stratejik yönetim planlaması bakımından önem taşımaktadır.
- Kültür kodu, küreselleşmenin ideolojik altyapısına ilişkin sistemlerin kurulmasında kilit bir rol oynamaktadır.
- Hedef kitle oluşturulurken farklı “genişleticiler” (expander) kullandığı; hedef kitlelerin yaş, eğitim, gelir, medeni durumuna, siyasi, kültürel tercihlerine, yaşadığı şehre vb. birçok kritere göre gruplandırılmakta/segmente edilmektedir,

Değer farklılıkları oluşturacak projelerin girdileri bakımından hedef kitle segmentlerinde yapılacak analizler önem taşımaktadır. Kodların hedef kitlenin özellikleri üzerinden oluşturulmasının kritik önemi vardır; bu husus kodların açılıp açılmama ihtimalini etkilemektedir. İletişim çalışmalarında; “kodlama kaynak tarafından iletiye yüklenen anlamdır ve amaç, iletiye kaynak tarafından yüklenen bu anlamın alıcı tarafından aynı anlam çerçevesinde çözümlenmesi ve bu doğrultuda yansıma verilmesidir.” (Gürcan, 2012: 8)

- Toplumlardaki demokratik dönüşümlere yönelik güçlü eğilimler yanında, piyasaların,

hâlâ “çoğunluk demokrasileri”nin tahakkümcü ve çoğunluk sultasına dayanan “güc”ünü elinden bırakmamak için direndiği hususu dikkate alındığında demokrasilerde sosyal paylaşımının önemli bir sorun olarak sürdüğü görülmektedir.

- 21. yüzyıl siyasal sistemlerin demokratikleşme sürecinin hızlandığı demokrasilerin çoğulcu ve katılımcı yapıya evrildiği bir dönem olarak sürerken, piyasaların aynı ölçüde çoğulcu bir yapı kazandığını söylemek diktatörlüklerin ve totaliter rejimlerin hüküm sürdüğü yerlerde pazarlama olamayacağından oldukça zordur.
- Teknoloji “kolaylaştırma” işlevini sağlarken toplumsal değişimleri de gerçekleştirmektedir. Toplumun kullanımına sunulan her yeni ürün teknolojik bir çıktı oluşturarak sosyolojik izler bırakmaktadır. Gelişmenin değerini diğer toplumlara ve nesillere “teknoloji ve ürettiği ürün” ile aktaran siyasal sistemler; sonraki toplumların kodlarını oluşturan, alışkanlıkları, yaşayış tarzları, duyguları, düşünceleri ve normatif sistemleri ile geleceği şekillendirmektedir.
- Medya özgürlüğü, “entelektüel sermaye” birikimlerini kullananların başarılı olabildikleri bir yapının işlerlik kazanırıldığı düzenlerde değer ve sonuç ifade edebilmektedir. Bilgi toplumu düzeni demokrasiyi besleyerek geliştiren eleştiri ve denetim işlevlerinin maksimize olduğu sosyal gelişme süreçleridir. Bir toplumun entelektüel sermayesi, inovasyon becerisini, farklılaştırabilme imkanlarını, dünya görüşünü, üretebilme gücünü, marka değerlerini, pazarlama, iletişim ve organizasyon yeteneklerini ifade eder.

Nüfusun artışı, ihtiyaçların ve sorunların giderek karmaşık hale gelmesinde önemli bir etkidir. Böylece, karmaşık hale gelen ekonomik ve siyasal ilişkiler içinde gerçekleşen olayları ve gelişmeleri, basın ve kitle iletişim araçlarının sağladığı olanaklar olmadan anlayıp yorumlamak imkansız hale gelmiştir. Küresel toplum düzeninde, “kitle iletişim araçlarının görevi aynı zamanda nihai ürünleri üretmek için şekillendirilmiş izleyicilerin üretilmesidir.” (Erdoğan, Alemdar, 2010: 234)

Küreselleşme sürecinin yeni baştan oluşturduğu ekonomik, sosyal ve siyasal hayatın kurumsal düzeneği ve kültürel yaşamda ülkeler ve toplumlar arasında gerçekleşmekte olan hızlı bir etkileşim ve yoğunlaşma uluslararası ilişkileri de aynı ölçüde karmaşıklştırmıştır. Bütün bu gelişmeler karşısında bireyler kadar toplumlar arasında da hızlı ve yoğun bir ilişki ve iletişim ağı kurulması zorunlu ve kaçınılmaz hale gelmiş, bu zorunluluk, iletişim teknik ve yöntemlerini bütün toplumlar bakımından sosyal yaşamın bir parçası haline getirmiştir.

Kamusal alanın denetim ve yönetim motoru: siyasal iletişim

Siyasal gelişme ve teknolojik ilerlemeye paralel olarak meydana gelen iletişim araçlarının artan yeteneği, kitle iletişim araçlarının işlevlerini ve görevlerini de etkileyerek farklılaştırmıştır. Kitle haberleşme araçlarının, geleneksel haber verme işlevi yanında yönetenlerle yönetilenler arasındaki iletişim ve etkileşimde, eğitimde, azınlık ve marjinal grupların sesini duyurmada, toplumsal ve kültürel yaşamın biçimlendirilmesinde ve ekonomik yapının düzenlenmesinde, “etki” ve “algı” yönetimi, kamuoyu oluşturma gibi etkileme fonksiyonlarının giderek güçlendirilmekte olduğu görülmektedir. Ayrıca, kitle iletişim araçları, seçim dönemleri dışında; gerek yasama

süreçlerinde kamuoyunun oluşması ve belli konuların gündeme getirilmesinde, gerekse de büyük yargılamaların değişik aşamalarında etkili bir güç olarak siyasal sahnenin bir aktörü konumunda servis vermektedir. Medyanın bu rolü ülkenin ve toplumun gelişmişlik düzeyine ve siyasal aygıtın kapasitesine bağlı olarak değişmekte etik, teknik ve kalitatif değer kazanarak gerçekleşmektedir.

Siyasal iletişim siyasal sistemin bir parçasıdır ve rejime egemen otoritenin düşünce ve eylemlerinin bir parçası gibi faaliyetlerini yürütmektedir. Diğer bir ifadeyle; siyasal sistemin işleyişi ile siyasal iletişimin işleyişi arasında farklılıklar bulunmamakta, her iki işleyiş de aynı faktörler üzerinden gerçekleşmektedir. Öz itibarıyla bakıldığında bu iki yapı birbirinin tamamlayıcısı olan birer unsurdur. Siyasal sistemin olduğu gibi siyasal iletişimin gerçekleşmesi için de aktörlere, onların ürettiği mesajlara, bu mesajları hedef kitlelere taşıyacak araçlara ve yine bu araçlar aracılığıyla toplumdan dönüp gelecek yansımalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu geri dönüşümlerle birlikte üretilmiş mesajın yeniden düzenlenmesi ya da yeni mesajların üretilmesi süreci işlemekte ve bu döngü karşılıklı bir alışveriş olarak devam etmektedir.¹⁴

Geçen yüzyıl kitlelere teorik olarak özgürlük ideali empoze etme işlevi gören “demokrasi”, bu yüzyıla damgasını vuran küreselleşme ideolojisi ve değişen değerlendirme normları içinde kitleleri kontrol etmenin mekanik bir aracına dönüştürülmüştür. Küreselleşme ile yeni demokrasi anlayışına bağlı siyasal iletişimin temel rolü, politik mücadelenin konusu olan her çeşit temayı politik tartışma sürecinde işleme olarak; seçme, kademelendirme ve eleme mekanizmaları ile iktidar dinamiklerinin işleyişini kolaylaştıracak olanakları oluşturmakta, siyasal sistemin politik iktidar elinde kullanılabilirlik kapasitesini arttırmaktır. Bu durumda, “siyasal iletişim, siyasete ilişkin olan ve durumun siyasal yorumunun denetimini elinde bulundurmayı hedefleyen söylemlerin bir çatışma alanıdır.” (Wolton, 1991: 51-58)

Bütün bu gelişmeler siyasal iletişim olgusunu siyasetin ve hukukun önüne geçirerek kamusal alanın denetim ve yönetiminde dinamik bir faktör haline getirmiştir. Bu çerçevede “sermayenin küreselleşmesi, iktidar kurumlarının çok taraflı hale gelmesi ve otorite merkezinin bölgesel ve yerel yönetimlere kayması yeni bir devlet biçimine, ağ devletine yol açacak olan yeni bir iktidar geometrisi başlamıştır.” (Castells, 2007: 500)

Öngörülen küresel projelerin uygulanmasına yönelik olarak siyasal mekanizmaların denetimini ve toplumsal kontrolü elinde bulundurmayı hedefleyen küresel iktidar odakları, ekonomik bakımdan medya ve kitle iletişim araçlarının tekelleştirilme süreci içinde bu olanağı elde etmişlerdir. Bu yapı içinde medya odaklı siyasal iletişim, kitle demokrasisinin işleyişine ilişkin sistemin örgütlenmesi konusunda anahtar işlevi ile uygulama fonksiyonu gören bir aygıt haline getirilmiştir.

Faşizmin politik stratejisi: iletişim devleti modeli

Anayasa yapım sürecinde ABD ve Fransız anayasaları ile başlayarak İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalya, Batı Almanya ve Japonya ile gerçekleşen demokratikleşme dalgası, 1960’lı yıllarda Afrikada ki

14 Ali Murat Vural, “Parti İçi Demokrasi ve Siyasal İletişime Katkıları”, s. 159; <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/particidemokrasivesiyasaliletisim.pdf> (Erişim Tarihi;02.05.2012)

kolonilerinden bağımsızlığını kazanan ülkelerle sürmüştü, 1970'lerdeki otoriter rejimlerin çökmesi ile Yunanistan, Portekiz ve İspanya da yeni anayasalar yapmışlardır. (Elster, 1991: 447-448) Demokratik rejimin parçalarını oluşturan kurumların işletilmesinde özellikle kuvvetlerin yanına 4. kuvvet olarak medya, düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak medya özgürlüğü ve siyasal temsil konusunda iletişim, siyasal sistemin çarklarının işleyişi ile ilgili adeta dişlileri yağlayan bir 'rol' yerine getirmektedir. Bu düzeneğin işletilmesinde medya işlevlerini yerine getirebildiği ölçüde sistem "demokratik" bir nitelik sağlayarak gelişmektedir. Aynı zamanda sistemin meşruiyet eksenini de genişleterek rasyonelleştirmektedir. Ancak bu işlevler aksadığı ve demokratik değerlerin üretilmediği durumlarda ise rejimdeki değişim "otoriter" karakter kazanarak gelişmektedir. Her demokrasi risk üretme kapasitesine sahip olup bu tehlikeyi "bertaraf" edebilme yeteneği ile "sürdürülebilir" ve "yönetilebilir" bir "rejim" olabilmektedir. Bu denklemin temelinde "demokratik meşruiyet" olgusu yer almaktadır.

Demokrasinin yapısında oligarşik eğilimler mevcuttur ve demokrasi zaman içinde zorunluluktan dolayı oligarşik karakter kazanabilir. Bu eğilimler: 1) insan yapısından, 2) siyasal mücadelenin özelliğinden, 3) organizasyonların doğrudan doğruya kendi bünye ve özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Siyasal aygıtın parçaları ve işleyişi ile ilgili olmak üzere demokrasinin temel bileşenlerinin uyumu ve çalışması bu meşruiyetin sağlanmasında izlenebilir bir değişken olurken, bu yapının meydana getirdiği sistemin kuruluşunda olması gereken "meşruiyetin" denge durumu gözden kaçırılmaktadır. Bu eksik analiz sonuça; gelişmiş bir toplum için oluşturulan siyasal rejimin farklı toplumsal yapıya ve kodlara uygulanmasının ürettiği siyasal teknoloji, meşruiyet denklemini/temelini ortadan kaldırmaktadır. Çünkü bu durumun ortaya çıkardığı siyasal inşaa sürecinde farklı bir toplumsal yapı, ithal bir siyasal organizasyon modeli ve yukarıdan aşağıya kurulan bir kurumsal düzen gerçekleşmektedir. Bu siyasal kültür ve organizasyonu inşaada üst yapı kurumlarının toplumsal meşruiyet temelinde oluşturulamadığı düzenlerde demokratikleşme ve kurumsallaşma gerçekleşmemektedir. Bu tip siyasal-toplumsal yapıların ürettiği otoritelerde hukuka dayanan bir iktidar gücünden çok uygulamada gerçekleşen bir "kamu düzeni" ve kriz hallerinde "kanuna" dayanan bir yapısal meşruiyet yaklaşımı görülmektedir. Bu tür rejimlerde hukuk devleti ve temsili demokrasi kurumlarının şeklen ad olarak geçtiği bir temel anlaşma metni (anayasa) her zaman sistemde işlemez halde yürürlükte bulun(durul)maktadır. Siyasal sistem tipolojileri soldan sağa siyasal yelpaze içinde geniş bir alanda yaşama olanağı bulabilmektedir. Bu siyasal alanın kapsadığı otorite biçimleri: "Faşist diktatörlüklerdeki egemenlik mücadelesi, parti ve devletten ya da normatif devlet ve imtiyaz devletinden daha fazlasını içerir" (Paxton, 2014: 205)

Batıda monarkın egemenliğini sağlayan mülk devlet anlayışından vazgeçilmesinin temelinde otorite-özgürlük mücadelesi ile gelişen bir süreç esas olurken Osmanlı da bu denklemin kurulamadığı görülmektedir. Osmanlı devlet sisteminde farklı bir meşruiyet olgusu geçerli olup; "padişahların etkin siyasal güçlerini geçici olarak kaybetme tehlikesi karşısında temel dayanağı, hanedanın kadimliği ve yarattığı alışkanlık olmuş ve otoriteleri hiçbir zaman resmi olarak yeniden tanımlanmaya maruz kalmamıştır.» (Riedler, 2012: 18) Devlete hukuki bir yapı kimliği kazandıran esas neden yasayı uygulayan gücün yani siyasal iktidarın bu yapının içinde varolabilmesidir. (Caniklioğlu, 2008: 29)

Siyasal yapı içinde yer aldığı toplumdaki güç olarak kurumsal kimlik kazanabildiği ölçüde demokratik meşruiyete sahip olabilmektedir. Gelişmemiş bir toplumsal yapı da gelişmiş bir toplum modeline ait kurumların işlevi ancak briketlerden oluşan bir binanın sağlamlaştırılması için araya konulan demirler gibi olacaktır.

Eski ile yeni gelişmemiş ile gelişmiş birbirlerine zıt olduğu kadar birbirlerini tamamlamaya yatkın ve uygun izlenim ve algılar oluşturabilecek zengin imge ve anlam gücüne sahiptirler. Tarih bu çelişkilerin üretildiği durumların hep aynı sonucu ortaya çıkardığına şahitlik eder; insanlık tarihi savaşların tarihi olma özelliğini bu gerçeklikten dolayı kazanmıştır. Savaşların pek çok sebepleri arasında değişmeyen ortak sebebi ise “paylaşım” sorunu olup, bu durum farklı zamanlarda değişik anlam ve görüntülerle ortaya çıkar, ancak tarih bunu her zaman aynı sözler ve nedenlerle yazmaz. İnsanlığın yaşadığı en büyük kabus da tarihin gerçeğe farklı şahitliğinde ortaya çıkar, çünkü; “politikalar ve değişiklikler hayatın her alanını etkileyecek şekilde tasarlanmıştır ve böylelikle rejimin ‘totaliter’ olmasını övgüyle haklılaştırır. Bunun siyasal açıdan anlamı, yönetsel gücün Faşist Büyük Konsey, birçok devlet bakanlığı ve bizzat *duce*’nin ellerinde toplandığı yeni bir otoriter düzenin sistematik olarak liberal düzenin yerini aldığıdır.” (Griffin, 2014: 126)

Bilindiği gibi iki dünya savaşı arasındaki laboratuvar dönem oluşturduğu (Faşizm) tecrübe ile siyasal sistem inşasında sonrası dönem için anayasa manüelinde; cihazlanan bir anayasal demokrasi modeline kaynaklık etmiştir. Nitekim, bu kapsamda olmak üzere: “Weimar demokrasisi iki tarafından da yanan bir mum gibiydi. Hem soldan hem de sağdan, sistem karşıtı Naziler ve komünistler tarafından eritilen bu mumun gitgide küçülen merkezi, işleyen bir parlamenter çoğunluk oluşturma yolundaki başarısızlığa mahkum arayışı sırasında, sosyalistler ile *laissez-faire* ılımlılar gibi ya da ruhban sınıfı yanlıları ve karşıtları gibi birbiriyle uyumsuz gruplar arasında heterojen koalisyonlar kurmak mecburiyetinde kalıyordu.” (Paxton, 2014: 159) Bu sürecin sonunda rejim kilitlenerek içeriden açılmayan bir yapıya dönüşür. Bu durumun çözümü sisteme dışardan manüel müdahaleyi, “maymuncuk” ile kilidi açmayı gerektirmektedir. Nitekim, “anayasal sistemin tıkanıp demokratik kurumların da işlemez hale geldiği durumlarda ‘siyasi arena’ daralma eğilimi gösterir. Acil durumlarda karar alma yetkisine sahip olanlar birkaç kişilik bir gruba indirgenebilir; muhtamelen de bu grup, yakın çevresindeki sivil ve askeri danışmanlarıyla birlikte devlet başkanının kendisinden oluşur.” (Paxton, 2014: 170)

Demokrasi ve onun kurumları potansiyel olarak tehlikeye açık, çoğu kez de bu tehlike potansiyelini kendi içinde taşıyan, kendi bünyesinde oluşturup karşısına çıkaran rejim özelliğine sahiptir. Demokrasi kendi düşmanlarına da hayat hakkı tanıyarak intiharını gerçekleştirebilmektedir; “Hitler, 1919’da Weimar Cumhuriyeti için hazırlanan anayasayı hiçbir zaman resmi olarak lağvetmedi ve Almanya’daki normatif devleti hiçbir zaman tamamen dağıtmadı; tabii kendisi bu normatif devlete bağlı olmayı reddediyordu; mesela kurallarla ve bürokrasiyle elinin bağlanması korktuğu için ötenaziyle ilgili bir yasanın geçirilmesini kabul etmemişti.” (Paxton, 2014: 203)

Faşist devlet felsefesi ikili bir devlet uygulaması örneği sağlamaktadır. Yazanla yaşananın farklılığı Faşizmin politik stratejisi olup “ikili devlet” modeli ile görünürde hukuk ve demokrasinin

kurumlarını, pratikte ise lider (şef/führer) ve onunla üretilen “söz” ve onu ülküselleştirerek/ilkeselleştirerek “kanun” haline getiren meclis-basın ve kolluk-istihbarat mekanizmaları ile birbirini tamamlayan bir bütün oluşturur.

Bu tespit ışığında aşağıdaki iki olgu somut birer tasvir örneği oluşturmaktadır:

“Bahar 1933’ten sonra, normatif devlet varlığını sürdürmeye devam ederken, milli güvenliğin şart koştuğu hallerde sınırsız polis gücü ve yargı baskısı kullanmak caiz hale gelmişti. Nazi imtiyaz devleti zamanla normatif devleti gasp edip işleyişini etkilemeye başladı. Ulusal olağanüstü hal algısı normatif devletin içinde bile, rejimin, bireysel hakları ve yargı süreçlerini askıya almasına izin veriyordu artık. (Paxton, 2014: 203, 204)

“Onlar için Faşizm, rejimin-kişisel olarak kendi hayatlarını etkileyen-siyasal politikaları, sosyal programları ve kurumsal değişikliklerinde, ama hepsinden önce, iletişim alanlarını elinde tutan ve böylelikle çağdaş tarihi olguların süzülerek algılandığı etkili bir “kültürel filtre” kuran yeni İtalya’nın yaratıcısı olarak rejimi meşrulaştırıcı, sonu gelmeyen söylemsel iddia ve jestlerinde dışadönüktür.” (Griffin, 2014: 126)

Sosyal dinamiği siyasal alanda harekete geçiren mekanizma: sert ve yumuşak güçlerin vitrini medya

Küresel güçlerin toplumları düzenleyerek dünyayı yönetmelerindeki kapasitenin; ekonomik güç ve siyasal üstünlük yanında, doğrudan onların kontrol etme yetenekleri ile ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yüksek yönetim kapasitesinde yapılması gerekenlerin sistemleştirildiği ve planlanarak belgelere aktarıldığı ve sadece “üstün çıkarların” gözetildiği bir sistematik söz konusudur.

Küresel aklın sürdürülebilir güce dayalı yüksek kapasiteli yönetim stratejisi toplumda ki memnuniyetsizlikler erkenden saptanıp ‘büyük ameliyatlar’ gerektirmeden düzenin sürdürülebilir akışı içinde ortadan kaldırılabilir, yaklaşımına dayanmaktadır. Ancak büyük ameliyat kaçınılmaz olduğunda ise daha büyük bir güce başvurulur. Sistematik olarak kriz aşamalarında, krizin iktidar ve sistem krizine dönüşerek gelişebildiği bu süreçlerde başvuru operasyon güçleri polis ve ordu olarak devreye sokulmaktadır. Bu durumda küresel güçlerin çözüm pratiği net ve basitdir: “Eğer büyük ameliyat gerçekten gerekiyorsa, o zaman orduya güvenilir. Özellikle Karayip-Orta Amerika bölgesinde bulunan bir Latin Amerika ülkesinin ordusunu artık idare edemiyorsak, hükümeti devirmenin zamanı gelmiştir.” (Chomsky, 2014: 40) Bu model bugün “medya” denilen daha etkili, sessiz ve manevra kapasitesi yüksek bir araç ile güçlendirilmiştir. Medya; iktidarlara yıkıp-kuran, milli orduları kendi toplumu nezdinde itibarsızlaştıran, yargısız infazlar gerçekleştiren bir mekanizmaya dönüşebilme potansiyeli olan güçlü bir “silah” tır.

Medya kitleleri bilgilendirmeyi temel işlevi olarak görerek, yönlendirme merkezlerini de kapsama alanı içinde değerlendirirken, bu fonksiyonları kendi aidiyetinde gören siyaset ile arasında kaçınılmaz olarak işbirliği ile çatışmanın birarada olduğu bir birlikte yaşama ilişki ve

durumu söz konusudur. Medya ve siyaset arasındaki bu çekişmenin özünde birinin diğerini kendi alt sistemi haline getirme çabasının olduğu anlaşılmaktadır. (Hazar, 2008: 254)

Sosyo-ekonomik yaşamın özü olan siyaset, toplumsal gelişmenin her aşamasında ekonomi, hukuk ve kültürle ilişki içinde dinamik bir olgu olarak, çevresinde siyasi etkileşimin, genel oy hakkının kitlelere verilmesiyle de siyasal iletişimin gelişmesine yol açmıştır. Kitle iletişim teknolojisinin gelişmesi; siyasal konuları ve kamusal bilgiyi, yönetilenlerin politik inanç ve eylemini etkileyecek şekilde siyasal etkileşim gücü üreterek, siyasal iktidarlara geniş bir stratejik kullanım alanı sağlamıştır.

Siyasal iletişim, siyaset alanına giren sorunların ve aktörlerin sayısının artması ve siyaset sahasının genişlemesi neticesinde günümüzdeki anlamına ulaşmıştır. Böylece, siyasal etkileşim olgusu siyasetin temel kurumlarından biri haline dönüşerek siyasal iletişimi güçlendirerek siyasal sistemlerin temel ögesi haline getirmiştir.

Demokratik siyaset şablonunda, “kamuoyunun politika biliminde başlıca önemi, onun siyasal karar alma sürecini etkileyen bir faktör oluşunda kendini gösterir.” (Kapani, 2004: 146) Kamuoyunu oluşturan psikolojik, sosyal çevre, yüz yüze temaslar ve kanaat önderlerinin etkisi gibi çeşitli etkenler yanında en önemli rolü kitle haberleşme araçları oynamaktadır. Toplumla bağ kuran ve kendini sosyal talebe göre biçimlendiren rejimlerdeki siyaset dinamiğine dayanan “siyasal iletişim” olgusu; toplumu harekete geçiren bir dinamo işlevi görmektedir. Sosyali kendi öngörülerine uygun olarak şekillendirmeyi esas alan rejim modellerinde siyaset dinamiğinin dayandığı “siyasal iletişim” olgusu ise; durduran, donduran ve yönetimden topluma doğru tek yönlü ileti sağlayan bir pompa/enjeksiyon mekanizması konumundadır.

Kanaatlerin değiştirilmesi ve yeni kanaatler aşılması ile ilgili olarak kitle iletişim araçlarının yönetimi demokratik ve otoriter karakterli her iki siyasal modelin de üzerine odaklandığı ortak noktayı oluşturmaktadır. Her iki siyasal yapıda da kamuoyunun oluşturulmasından, yörgülmesinden ve biçimlendirilmesinden söz edilebilir. Bununla birlikte, “kamuoyunun oluşumu, yapısı ve niteliği ile onun içinde oluştuğu siyasal sistem ve siyasal ortam arasında yakın bir ilişkinin bulunduğu bilinmektedir. Genellikle, demokratik rejimlerde serbestçe “oluşan” kamuoyu ile, demokratik olmayan (otoriter veya totaliter) rejimlerde “oluşturulan” (yaratılan) kamuoyu arasında bir ayırım yapılır.” (Kapani, 2004: 152) Kamuoyunu kontrol altına almak bu yapılardan totaliter modelde “açık”, demokratik modelde ise “örtülü” biçimde siyasal iktidarların ortak hedefini oluşturmaktadır. Ancak, totaliter yapılarda kitle iletişim araçları tamamen siyasal iktidarın tekeli veya kontrolü altına alınmakta ve bu rejimler resmi kamuoyu ve gizli (yeraltında) kamuoyu olmak üzere iki kamuoyu üretmektedir.

Gerçek bir kamuoyu haber ve düşüncelerin serbestçe ifade edilip yayılabildiği ortamlarda gelişebilir. Siyasal toplumun üyelerinin kanaatleri, siyasal iktidarın oluşumu ve yıkılması açısından kamuoyunu, iktidarı kuran ve yıkan güç olarak kodlamaktadır. Siyasal dinamiğin hareket mekanizmaları olarak “siyasal iktidar”, “siyasal iletişim” ve “kamuoyu” kurumlarını, demokratik işlem şemasıyla tam rekabet kurallarında bir politik piyasa modeli kurarak işletebilen siyasal “düzenin” şifreleri henüz bulunamamıştır.

Uluslararası sistem açısından bakıldığında ise değişime öncü yapılar ekonomik planda çok uluslu şirketler olurken, diğeri daha çok askeri alanda ortaya çıkmaktadır. Küresel ölçekte hegemonik projelerin sahaya sürülen ve “bugün savaşlarda ya da çatışmalarda etkinlik gösteren özel askeri şirketler, savaş endüstrisindeki özel aktörlerin dönüşümünü temsil etmektedir. Bunların en önemli özelliği, modern bir şirket formu taşımalarıdır. Paralı askerlerden farklıdırlar; çünkü, herşeyden önce bir şirket olarak kurulmaktadırlar ve çok farklı türlerde askeri hizmet vermektedirler.” (Zabcı, 2004: 7) Geniş bir hizmet vitrini oluşturan “özel askeri şirketlerin görevleri arasında; özel şahısları ve şirketleri korumaktan, yabancı orduların askeri olarak desteklenmesine, askeri üslerin lojistik yönetimine, BM örgütleri için nakliyata, aktif savaşa, karmaşık teknoloji temininden satılmış elitlerin haklarını korumaya kadar varan kirli işler bulunduğu izlenmektedir.” (Yılmaz, 2007: 48, 49)

Bireyler, şirket ve kuruluşlar gibi devlete, bakanlıklara ait bilgiler, ulusal güvenliğe ait bilgiler, banka bilgileri gibi kamusal bilgiler de dijital ortamda tutulmaktadır. Mobil iletişim ortamları, sosyal medya hesapları, elektronik postalar, internet siteleri aracılığıyla gerçekleşen siber saldırılara karşı dijital ortamda kişisel verilerin korunması, bilgi güvenliğinin sağlanması ihtiyacı karşısında güvenliğe yatırım yapan, korunmasını en iyi şekilde yöneten birey tipi yaratılmakta ve bu ihtiyacı karşılayacak biçimde bilişim endüstrisi genişlemektedir.

Küresel kapitalizmin hegemonik araçları olan çok uluslu şirketler ve eğitim-kültür dernek ve yardım organizasyonları ile sivil toplum örgütleri, girdikleri her ülkede faaliyetlerini kitle iletişim araçları aracılığıyla¹⁵ ile ve “toplumsal ilişkilerini maddi üretimleri ile bağıntılı olarak kurarlar ve kendi toplumsal ilişkileriyle bağıntılı ilkeler, düşünceler ve kategoriler üretirler. Toplumsal ilişkilerin değişimi ile bu düşünceler de değişir. Dolayısıyla düşünceler ilkeler, kategoriler tarihi ve geçici ürünlerdir.” (Erdoğan, 2007: 221)

Ulusal plandaki gelişmelerin kapitalist sistemin gelişimine dayalı ve ondan etkilendiği ölçüde de pozitif bir açıklama şablonuna bağlı olarak sistematik olarak anlaşılabilirliği söz konusudur. Nitekim küreselleşme sürecinin hızlanması ile birlikte, yukarıda belirtilen demokratik-liberal sistem hattında gelişen otoriteryen siyasal yapıların üzerine oturduğu ekonomi politiğin, tarihsel ve politik izahatının küresel kapitalist sistemin iktisadi gelişme ve siyasal biçimlenişinden soyutlanamayacak ölçüde organik yapıda (bütünleşmiş) olduğu görülmektedir.

Yeni yüzyılın fethi: küresel toplum mühendisliği

Düşünce özgürlüğünün tanındığı, her türlü haber ve bilginin serbestçe dolaşımında olduğu, özgürlükçü, sosyal niteliği yüksek standartlarda oluşturulmuş bir kamu düzeni uygulaması, teorik kurgusu yanında özellikle çok partili ve çoğulcu demokrasi modelinin işleyişi bakımından da rejimin karakteristiğini belirleyici bir işlev yerine getirecektir.

15 Doğu ve Orta Avrupa ülkelerindeki Soros Vakıfları'na destek vermesi için George Soros tarafından 1993 yılında kurulan Açık Toplum Enstitüsü, eğitim, medya, toplum sağlığı, hukuk, ekonomi ve sosyal alanlarda ki reformları desteklemektedirler. (Nogayeva, 2001:210) 1984 yılından beri faaliyet gösteren Soros vakıfları oluşturulan fonlar ve kurumlar ile desteklenerek, özgür ve demokratik toplum yaratmak iddiasıyla uluslararası arenada ülkelerin siyasi sistemlerinin AB' ci ve ABD'ci bir çizgide yeniden yapılandırılması süreçlerinde kilit rol oynamaktadırlar .

Siyasal iletişimin içinde yer alan araçlar ve tekniklerin zaman zaman “propaganda” aracılığı ile bir savaş silahı olarak¹⁶ kullanıldığı olmuştur. Siyasal iletişim zamanla stratejik kullanım olanakları ile donatılarak “etkileyici” bir araca dönüşmüş ve siyasal konuları belirleyecek şekilde siyasal süreçlere katılarak siyasal hayatın gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Siyasal sistemin niteliği ne olursa olsun, “büyük medya gruplarının sahipleri, farklı ideolojik ve politik duruşlara ve çatışan ekonomik çıkarlara sahip olsalar da, genellikle “devletin çıkarlarını” ve “milli güvenliği”, *demokrasinin, insan haklarının ve medya özgürlüğünün üstünde tutma* noktasında ortak bir “zihniyeti” paylaşmaktadırlar. Bu nedenle, medya şirketlerinin çok olmasından kaynaklanan görünüşteki medya çeşitliliği *yanıltıcıdır*.” (Elmas-Kurban, 2011: 13) Çünkü medya devletin ve genel olarak siyasal iktidarın toplum üzerinde politika gerçekleştirme araçlarından en önemlisidir. Tarihin her döneminde, “toplumun ve medyanın içinde bulunduğu şartların yanı sıra, medyayı kontrolleri altında bulunduran hakim güçlerin durum ve tutumları da bunda etkili olur. Özellikle, kitle iletişim araçlarının kontrolünün belli merkezlerde ya da sınırlı sayıda güç odaklarının elinde toplanması, kitle iletişim ürünlerinin de söz konusu merkezlerce kontrol edilmesi gerçeğini beraberinde getirir.”¹⁷

Küreselleşme politikaları ile birlikte kitle iletişim araçları siyasal bakımdan kamuoyunu etkilemede önceki dönemlere göre daha yoğun ve etkili bir sürece girmiştir. Böylece soğuk savaş sonrası dönemde medya, özellikle demokratik sistemlerde başta siyasi partiler, siyasi gruplar veya çıkar amaçlı değişik güç odakları tarafından referans verilen bir konuda, öngördükleri biçimde kitleleri çok yönlü olarak yönlendirmek için düzenleme, biçimlendirme ve algı yönetme aracı olarak yaygın şekilde kullanılmaktadır. Günümüzde medyanın kamuoyu oluşturmadaki gücü yadsınamayacak kadar belirgindir. Medya, mevcut siyasal düzeni yansıtırken, diğer yandan toplumdaki etki merkezlerinden kaynaklanan iletişimi de gerçekleştirir. Medya, bu iki işlevinin yanı sıra kendi sahiplerinin görüşlerini de yayar. (Bektaş, 2002: 96)

Böylece ülkesel ölçekten bölgesel ve evrensel ölçüğe doğru değişen küresel hedefler ve projeler çerçevesinde iletişim araçlarının etki alanı genişleyerek merkezi (küresel) otoritenin kontrol mekanizmasına dönüştüğü görülmektedir. Bu eksen içinde, devlet hakimiyet alanı açısından da makas değiştirerek ulusal yapılar içinde olduğu kadar uluslararası planda, uluslararası toplum üzerinde “gözetleyen ve denetleyen” bir işlev üstlenmektedir. Kitle iletişim araçlarının bu yeni rolü, ilk kez ABD ve çok uluslu gücün birinci Irak savaşı esnasında çok açık biçimde sergilenmiştir. Küresel merkezler maksatlı yalanlarını projelendirip psikolojik hareket uygulamalarını medya aracılığı ile yaymaktadırlar. Medyanın bir psikolojik hareket aracı olarak kullanılmasının uluslararası planda son örneklerinden biri, El cezire TV, ABD’nin istihbarat örgütü CIA (Central Intelligence Agency) tarafından kullanılması¹⁸ oluşturmaktadır.

16 Propaganda bir silah olarak II. Dünya Savaşı’nda hem *Hitler’in* meşhur baş *propagandacısı* Halk Aydınlanması ve Propaganda Bakanlığı (Almanca’daki kısaltmasıyla “Promi”) da yapmış olan Paul *Joseph Goebbels* hem de İngiliz Politik Savaş İdarecisi tarafından kullanılmıştır.

17 D. Ali Arslan, **Medyanın Toplumsal Gücü**; <http://ilef.ankara.edu.tr/id/ yazi.php?yad=2356> (Erişim Tarihi; 09.04.2012)

18 Bkz. “Büyük Ortadoğu Projesi” (BOP) olarak bilinen “Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi ile Müşterek bir Gelecek ve İlerleme için Ortaklık” projesi kapsamında kuzey Afrika ülkelerinde başlatılan isyan hareketlerinde ortaya konulduğu gibi, sosyal medya ya da yeni iletişim teknolojilerinin yerel halka ulaşmada ve harekete geçirmede sağladığı kolaylıklara başvurulmaktadır. Bu çerçevede “Sadece sosyal medya değil, El Cezire gibi CIA TV’si gibi ▶

Teorik olarak medya, kamu yararını gözeterek ve sorumluluk hissederek; çoğulculuğun sağlanması için belli bir sınıfın, hakim güçlerin ya da hükümetin çıkarları için değil, toplumsal yapıda yer alan tüm grup ve toplulukların düşünce ve taleplerinin seslendirilmesine aracılık etmesi gerekmektedir. Gerçekte ise kitle iletişim araçları sahipliğinin oluşturduğu medya iktidarı, ekonomik gücü elinde tutanların siyasal iktidarca temsil edilerek yansıtılan bakış açısına ve onların çıkarlarına göre şekillenmektedir. İleri teknoloji ve ileri teknolojiye bağımlı ekonomik güç, kültür emperyalizmi ve enformasyon tüketimini yaratmıştır.

Toplumları saran ve etkileyen küreselleşme dalgası, “kimlik” ile ilgili algıya da müdahale ederek değiştirmiş, küresel kültür politikaları kimlik algısında da etkisini göstermiştir. Yaşam stillerinin ve kimlik yapılarının tüketim tercihleri üzerinden inşa edildiği günümüzde, etnisiteye referanslı yeni kimliklerin tarif edilerek coğrafi sınırların değiştirilmesine yönelik operasyonel mikro kimlik inşası, sosyal gerçekliğin bir parçası haline getirilmiştir. Yeniden biçimlendirme ve kimliklendirme projeleri, toplumun yeni baştan dizayn edilmesinde kullanılarak, siyasi hukuk planında da etkisini göstermiştir. Böylece; “kollektif kimlikler erozyona uğramış, bunun yerine alt-kimlik, üst-kimlik ya da çok-kültürlülük gibi farklı kavramlarla, farklılıkların biraradalığı öne çıkmıştır.” (Karaduman, 2010: 2897)

Günümüzde, enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim, toplumu, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarıyla her türlü iletaye açık bir tür enformasyon tüketim toplumu haline getirmiştir. Üretilen yeni teknolojiler sayesinde, bireylerin denetlenerek itaatkâr vatandaş modelinin formatlandığı, her türlü bilgi ve haberin değişime uğratılarak belli hedeflere yönlendirildiği, dezenformasyon ve manipülasyonlar yoluyla küresel çapta yürütülen toplum mühendisliğinin baş döndürücü bir hızla bütün toplumlara uygulandığı görülmektedir.

Sonuç

Dünya toplumlarını ve siyasal yapıları kuşatan küreselleşme olgusu, özellikle bilişim, iletişim ve yayıncılık alanlarında gerçekleşen yüksek teknolojinin ortaya çıkardığı gelişmeler neticesinde kültürel benzeşmenin anahtarı olarak görülmeye başlanmıştır. Yeni medya olarak nitelendirilen olanaklarilepek çok alanda gelişmeleri uyaran yeni iletişim tekniklerinin etkileri ve analog medyadan dijitalleşmeye geçişin sağlanması gerçekleşmektedir.

Bu gelişmeler kültürel ürünlerin dijitalleşmesi ile yapısal ve işlevsel değişime yol açarken ekonomik pazarda ise yapısal olarak bilişim endüstrisini üretmiştir. Bütün bu süreçlerin ekseninde, yeni politik hedeflerin içinde yer aldığı küresel “değişim” ve küresel “entegrasyon” olguları ile birlikte kapitalizmin dijital hegemonyası kurulmaktadır.

Ekonomik bakımdan sermayenin serbest dolaşımı odaklı olarak başlayan ve giderek sosyal

çalışan standard medya da ayaklanmaların büyümesinde etkili oldu. YouTube’a konan görüntüler bu TV tarafından kullanıldı.” Sait Yılmaz, “Avrupa Birliği ve ABD Kaybediyor Ya Türkiye?”, s.4. http://orkam.aydin.edu.tr/analiz/avrupa_birligi_abd_kaybediyor_yaturkiye.pdf (Erişim Tarihi:12.04.2012)

“Akşam gazetesi yazarlarından Hüsnü Mahalli, El-Cezire’nin CIA ve Mossad’ın ‘operasyon merkezi’ gibi çalıştığını iddia etti.” El-Cezire CIA’nın operasyon merkezi mi?; <http://haber5.com/ozelhaber/el-cezire-cianin-operasyon-merkezi-mi> (Erişim Tarihi:12.04.2012)

ve kültürel yapılarda “siyasal” içerikli sonuçları (düzenlemeleri) da ortaya çıkaran söz konusu küresel değişim, medya alanında kitle iletişim araçlarını küreselleşme (ideolojisi) nin bir uygulama aracına dönüştürerek, “sosyal ve siyasal” yapıları yeniden biçimlendirmektedir.

Değişik özellikler taşıyan kültürler ve farklı gelişme düzeyine ve potansiyeline sahip toplumlar, kendi yapıları dışından gelen “değişim” baskısıyla girdikleri küresel etkili dönüşüm trendinde “ortak ve küresel” paydaş olma gerçeği ile karşı karşıya kalmışlardır.

Bu süreçte değerler sistemi ile kültürlerin, gelişme stratejileri, sosyal yapıların temel anlaşma metinleri ile siyasal yapıların değiştiği, teknolojilerin birbirleriyle eşleştiği bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Bu dönüşüm eğilimleri içinde yer alan *haber ve bilgi sağlama işlevinin* yeni küresel konseptin biçimlenmesinde en etkili ve dinamik hususlardan birini teşkil ettiği görülmektedir. Bu alanda yürütülen çalışmalarda dikkat çekici ölçüde; toplumsal malzemenin tek yönlü bir biçimlenmeye programlanmış olması, sürekli ve eş zamanlı yayın bombardımanı politikaları ile iletişim coğrafyası ve yeni bir medya sistemi oluşturulmaktadır. Adeta yukarıdan aşağıya küresel-bölgesel ölçekli piramid biçiminde ve yerel medya insiyatiflerinin etkisini kırarak şekilde bir uluslararası medya düzeni oluş(turul)maktadır. Bu durum, “New world in formation and communication order- yeni dünya bilgi ve iletişim düzeni” (Sinclair, 2004: 70, 71, Gordon, 2008: 61) olarak şekillenen: “Global media market - Küresel medya pazarı”, (Bennett, 2004: 131), “Media globalization - Medyada küreselleşme” (Gordon, 2008:19vd, 61) ve “Communation and cultural domination - İletişim ve kültürel hakimiyet” (Gordon, 2008: 61) in şemsiye sistemi olarak gerçekleşmektedir.

Medya teknolojisinde ortaya çıkan gelişmeler, alt yapı ve yatırımlarının yüksek finansman gereksinimleri, zaman ve mekan farklılığının ortadan kalkması, medya yapıları ve işlevleri açısından önemli değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Küreselleşme ve iletişim devriminin sonucu olarak, medya politikalarının ulusal ve uluslararası dinamiği değişmeye başlamış, medya yapıları, ulusal ve uluslararası medya yörüngesinden çıkarak “ulusüstü medya” eksenli bir düzenin şubelerine dönüştüğü küresel ölçekte bir modelin şekillenmekte olduğu görülmektedir.

Kapitalist sistemin kar sağlamaya yönelik küresel mantığı medya alanında da varlığını sürdürerek; medya üretimleri ticari mala dönüş(türül)mekte medya tüketici kitlesi “müşteri-alıcı” ve bu alanda ki faaliyetler de “ticari” nitelikte görülmektedir. Bütün bu sistem ve ona bağlı alt sistemler; sektör, yan sektör, arz talep eksenli piyasa modeli yaklaşımları ile değerlendirilerek, medya-toplum-siyaset üçgeninde yer alan ve gerçekleşen çalışmalar topyekün bir “medya pazarı” olarak algılanmaktadır.

Sermayenin takibi elektronik araçlar ile izlenirken, kişilerin ve fikirlerin hareketlerinin planlı denetimi de bu yaklaşım kapsamı içine alınmıştır. Diktatörlüklerin medyayı propaganda aracına dönüştürerek resmi geçitler, şenlikler, spor müsabakaları vb. yöntemler ile kitleleri topyekün mobilize etmek üzere kullandıkları bilinmektedir. Diktatörlüklerin bu uygulamaları iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan dönüşümlerle birlikte, modern demokrasilerde, biçim ve içerik değiştirerek ulusal yapıları da harekete geçirebilecek olanaklar ile donatılmıştır.

Küresel ölçekte “haber ve bilgi”nin yeniden işlenerek oluşturulduğu; rıza üretme, yanlış

bilgi, eksik bilgi, yönlendirme gibi etkilerle dünya halklarının tüketimine sunulmaktadır. Küresel çapta haber servisi sağlayan (Reuter, AP ve AFP gibi) ajansların tekellerde toplanmasıyla Batı ve ABD odaklı politikalarla üretilen “düşünce, etki ve algı yönetimi” küresel değişimin taşıyıcı sistemlerinin bağlandığı *konstrüksiyona* esas olmuştur. Devlet ve devletin yürütme aracı olan kamu yönetimi yapıları “sosyal” derecesi zayıflatılarak piyasaya dönük hizmet yöntemleri arttırılarak ön plana çıkarılmıştır. Düşünce ve basın özgürlüğü, “güvenlik” gerekçeli teknolojik araçlarla sivil toplum muhalefet odakları üzerinde anatomilerini ağ gibi sararak adeta sinir sistemi etkisi oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin önsözünde ifade edilen değerlerin temsil ettiği Avrupa Demokrasisi, sivil toplum temelli bir model olarak tasarlanmıştır. Demokratik toplum ve çoğulculuk bu demokrasinin iskeletini oluşturan kavramsal değerlerdir. Sözleşmenin özünü oluşturan demokratik toplum kavramı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin verdiği çeşitli kararlarda demokratik toplumun unsurları, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik olarak belirtilmiştir. Avrupa Mahkemesi’nin kararlarında çoğulculuk; birey bakımından farklılığı, toplumsal anlamda da siyasal, sosyal, kültürel ve pek çok bakımdan çoğunluktan ayrı olarak düşünebilme ve hareket edebilme olarak algılanmıştır.

Gerek çok uluslu şirketlerin dünya ölçeğinde artan etkisi ve gerekse de global düzeyde uygulanmakta olan yeni dünya düzeni politikası ekseninde, düşünce özgürlüğü ve onun uygulanma biçimlerinden biri olarak ‘basın özgürlüğü’ ve ilgili güvence donanımları güç kaybına uğratılmaktadır.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı ekonomik bakımdan tekelleşme yanında, hukuk ekseninde de özgürlükler düzeni üzerinde finansal ve siyasal baskı nedeniyle dolaylı etki yaratılarak medya “denetim” altına alınmaktadır. Küresel güçler ve onların politik hedeflerinin gerçekleştiril(ebil)mesi için demokrasiyle medya arasındaki besleyici kanallar tıkanarak iktidar merkezli bir dolaşım şebekesi/hattı oluşturulmuştur. Açık toplum yapılarında kitle iletişim kuruluşlarının siyasal süreçle ilgili politikaları, kamusal düzenlemelerin şekillenmesiyle yakından ilgilidir ve bu işleyiş “kamuoyu” odaklı gerçekleşmektedir.

Kamuoyu gözetim ve denetiminden uzaklaştırılarak medya-siyaset kurumu ilişkilerinin belirleyici olduğu düzenlerde ise açık toplum ve onun denetim gücünden soyutlanarak oluşturulmuş yapılar söz konusudur. Bu yapılar ikili bir model sunarak iktidar-güç ve toplum-kamu olmak üzere değişik formülasyonlar ile biçimlenerek sistemde yer almaktadırlar. Bu yapılar aracılığı ile küresel toplum mühendisliği uygulamasının araçlarından biri olarak imal edilen siyasal iletişim aracı mekanizmaları küresel bir köye dönüşen dünyayı, küresel yönetime taşıra şubeleri oluşturmak üzere faaliyete geçirilmektedir.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin oluşturduğu teknolojik devrimin neticesinde bütün dünyayı kuşatan küresel enformasyon sisteminin varoluşu küresel kültür emperyalizminin başta gelişmekte olan İslam ve doğu toplumlarının kanına bir virüs gibi enjekte edildiği iletişim ile biçimlenen ve yönetilen yeni dünya düzeni ortaya çıkarmıştır. Küresel kültür, kapsamlı bir enformasyon sistemi üzerinden, kozmopolit yaşam tarzı, küresel tüketim modelleri, global müzik, spor, eğlence,

moda ve turizm etkinlikleri, ekonomik ve ticari bütünleşme ve bağımlılıkların artışı, uluslararası örgütlerle politik etkileşimin hızlanması demokratik değerler ve insan hakları yaklaşımlarının bütün dünyaya hızlı yayılımı kültürler arasındaki karşılıklı etkileşimin artışı ve elektronik iletişim ve hızlı ulaşım olanaklarının yaygınlaşması ile yeni siyasal düşüncenin (ulus devlet modelinin zayıflatılması) egemenliği şekillenen başlıca göstergeler olmuştur.

Yeni iletişim araçları aracılığı ile biçimlenen güdümlü iletişim coğrafyası ile birlikte sosyal yapılar değişime uğratılarak; doğal sınırlar ortadan kalkmakta, dil, aile, ülke gibi aidiyetle ilgili öğeler önemini kaybet(tiril)mektedir. Ayrıca dünyada reklâmcılık, tüketim kalıpları, yayın içerikleri ve bilgi standartlarının giderek birbirine yakınlığının altı çizilmekte; ekonomik, politik ve teknolojik gelişmelerin küresel kitle iletişimi yoluyla bölgesel ve yerel kültürleri evrensel “tek bir kültüre” doğru hızla yönlendirdiği belirtilmektedir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan süreç içerisinde, ulus devlet uygulamalarının devletçi yaklaşımı ile şekillenen ve denetlenen kamu yayıncılığı, küresel modelin egemen güçlerinin hegemonyasının aracı durumuna getirilerek yeni tekelci söylemi meşru kılmak için yayın yapar duruma gelmiştir. E-devlet ile kamu yönetiminin ticarileşerek piyasa modeli içinde gerçekleştirilmesine ve devlet-bürokrasi, işveren kesim ve sivil toplum örgütlerinin katıldığı bir yönetim (governance) yaklaşımı odaklı; katılımcı, demokratik ve şeffaf yönetim ilkelerinin uygulanması esasına dayandırılan yeni kamu yönetimi pratiklerini kapsamaktadır.

Uluslararası ekonomik yapılanmalar, küresel iletişim düzeninin yeniden yapılandığı medya aracılığı ile toplumların tüketim kültürlerini değiştirerek yeni tüketici pazarları oluşturmaktadırlar. Medyanın kazandığı bu stratejik rol ise, artık iletişimciler tarafından değil iş adamları tarafından yönlendirilmesinin sonucu ortaya çıkmıştır.

İslam coğrafyasının Batılı güçlerce politik fethine dayanak oluşturan ve Doğu toplumlarının üniversite kürsülerinde siyasal bilimlerin esasını teşkil eden söylemin temelinde Batı uygarlığının “demokrasiyi getireceği, kitleleri bilinçlendireceği, küreselleşmeyi güçlendirerek eşitliği oluşturacağı” (!) teması yer almaktadır. Ancak bu Batı ideolojisinin yüzyıllık demokrasi “tabusu”, bu coğrafyada yükselen siyasal İslami hareketler ekseninde (Batı’nın) “kabusuna” dönüşmektedir.

Çünkü;

- Demokrasinin temel bileşenleri arasında yer alan kitle iletişim araçları; milli sınırları, örgütlenme biçimlerini, ulusal yapı ve kültürleri, milli dilleri, aile yapılarını değiştirmiş ve özgürlüklerin anlam ve içeriğini değiştirerek gen yapısını bozmuş ve ortadan kaldırmıştır.
- Küreselleşme iletişim vasıtasıyla demokratikleşmenin içini boşaltırken, kadın, çevre, gençlik, yaşam tarzları vb. olgular üzerinde kültürel hegemonyalar kurarak sivil oluşumlar ile mücadele alanları açmaktadır. Bu demokratik yapılanmalar ve özgürlükçü kazanımlar, demokrasi adına yine aynı silah olan iletişim araçları ile mücadele edilerek elde edilmektedirler. Bu durumun ortaya koyduğu sonuç; “iletişim araçlarının hangi ellerde, hangi amaç için kullanıldığı” noktasında kilitlenmektedir.
- Küreselleşme ile birlikte piyasalar arasındaki ulusal sınırların ortadan kalkması ve iletişim

alanındaki teknolojik ve ekonomik yapılanma ülkelerin ekonomik düzenleri üzerinde etkili olarak yapısal değişikliklere yol açmıştır.

- Ulusal ekonomilerin; üretim, yatırım, istihdam, gelir ve pazarlama gibi stratejik ekonomi politığıve yönetim süreçleri değışime uğrayarak çok uluslu şirketlerin egemenliğine girmiştir.
- Kişiler izlerken, dinlerken ve eğlenirken, kitle iletişim araçları bilgilendirirken, eğlendirirken ve haber verirken kitleleri bir ileti ve algı bombardımanı içerisine sokarak onları değıştirerek biçimlendirmektedir.
- Medyanın “gündem oluşturma” gücü deiletişim ve toplumsal etkileşim süreci içinde biçimlenen kamuoyunun medya vasıtasıyla alınan mesajlar, kanaatlerin oluşumunda etkili bir “araç” olarak politik gücün yönetsel uygulamaları arasına katılmıştır. Küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni iletişim düzeni içinde medya *kültürel sömürünün en önemli yapılanması* konumuna yükselmiştir.
- Küreselleşme süreci, siyasal ve ekonomik alanlarda olduğu gibi “medya düzeni” üzerinde de çok önemli değışim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte bilgi ve görüntü mekânları yeniden yapılanmakta, yeni bir “iletişim coğrafyası” ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte küresel ağlar ve uluslararası bilgi akışı modeli oluşmakta, sahip olduğumuz mekân ve zaman duygularımız yeniden şekillenmektedir.
- Yeni küresel medya araçlarının pazar alanı artık bütün dünyadır. Yerel kültürler için üretim yapma devri kapanmış, New York’tan Kahire’ye, Londra’dan Ankara’ya, Brüksel’den Yeni Delhi’ye kadar bütün kültürler hedef kitle kapsamına alınmıştır. Bütün kültürler hedef kitle alanına alınırken egemen kültürün tüketimini yapacak tüketici kültürler durumuna getirilmiştir.
- Medyada son yıllarda iyice artan tekelleşme ve yoğunlaşma olgusu içinde olup dünya mediasında “yatay, dikey ve çapraz” yoğunlaşma ve tekelleşme biçimleri gerçekleşmekte olduğu görülmektedir.
- Sosyal medya iletişim akışı ve internet trafik bilgilerinin “güvenlik” gerekçesiyle izlendiğı, depolandığı ve oluşturulan bu veri bankası üzerinden siyasal mühendisliğin desteklenerek ekonomik ve politik patronaj sağlamak üzere operasyonel alanlar üretilmektedir.

Medyanın çok önemli bir güç haline geldiğı dikkate alındığında, demokratik toplum düzeninin kurumsal işlevsel “denge” sisteminin bundan olumsuz biçimde etkilendiğı görülmektedir. Demokratik sistemin işleyişinde önemli rolü olan, güç dağılımı ve fonksiyonel etkinliğin “ayarı” suni biçimde manipüle edilmektedir. Bir tür dışardan sistemin işleyiş dinamiklerinin doğal gerçekleşmesi dışında, elle yapılan ekleme, çıkarma, müdahale gerçekleşmektedir.

Medya sahiplerinin hem medya sektöründe hem de medya dışı stratejik alanlarda devasa ekonomik güce sahip olmaları, pek çok sakıncalı durumu da beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce, medya dışı alanlarda yatırım yapan medya sahiplerinin mutlaka siyasal iktidar ile

“iş ilişkisi” bulunmakta veya tesis edilmektedir. Böyle bir ilişki biçiminde, ya medya sahipleri ellerinde bulundurdıkları “medya gücünü” kullanarak menfaat sağlama yoluna gidebilmekte, ya da siyasal iktidarlar “medyayı kontrol altında tutabilmek amacıyla” medya sahipleri lehine hukuka uygun olmayan birtakım işlemler yapabilmektedirler. Her iki durumda da medya/siyaset ilişkisinde etik dışı uygulamalar ortaya çıkabilmektedir.

Emperyalizm küreselleşme ideolojisi ile refahın yeniden üretilip paylaşımı ve demokrasi söylemi ile medya 21.yüzyılda yürürlüğe koyduğu temel politikaların uygulama araçlarından birini oluşturmaktadır. Küresel yönetim mühendisliği medya kuruluşlarında meydana gelen kartelleşme ve bunun neticesinde ortaya çıkan siyasal iletişim gücü ve onun araçlarını değişime uğratarak yeni rol ve işlevler ihdas etmiştir. Bunların başlıcaları; kimlik üretme, kitleleri kontrol altına alma, kitleleri gözetim altında tutarak yeni değerler transfer etme, psikolojik hareket uygulama, rıza üretme ve Amerikan kültür ve yaşam tarzını kabul ettirmek üzere işlevsel bakımdan donatarak, dünya toplumlarını da bu tür politikaların “tüketicisi” yapmaktadır.

Devlet kurumları iletişim tesisleri için sermaye ve frekans sağlayan birinci kaynak durumundadır. Kapitalist sistemlerde ekonomik ve siyasal alan teorik serbest pazar rekabet koşullarına sahip değildir ve iletişim araçlarının örgütlenme ve işleyiş biçimi aynı zamanda üretim ve tüketim ilişkilerinin biçimini anlatır.

Batıdan doğuya ve kuzeyden güneye, diğer bir ifadeyle gelişmişlerden gelişme çabası içinde olanlara doğru uygulanan bütün politikalar bu döneme ‘küresel dönüşümler yüzyılı’ (!) dedirtecek ölçüde teknelci, ticari kaygılı ve benzeştirici bir model sunmaktadır. Ve ‘küresel dönüşümler yüzyılı’, küresel yönetim mühendisliği sisteminin kapısında asılı duran ‘kilit’olmaktadır. Toplumsal üretim gücünü siyasal temsile aktaracak politika yapıcılar, yerel toplumun dinamiğinde gizli, söz konusu kilidi “çözüm” döndürecek “altın anahtar”ı da keşfedebilmelidirler; ‘anahtar’ sosyal güçlerin elindedir.

Unutulmamalıdırki “demokrasi” her şeyin, her sorunun sihirli anahtarı değildir. Ancak, demokrasi onu elinde bulunduran gücün niyetine göre bir “anahtar” işlevi görür. Sola çevirince kapıyı açar, sağa çevirince kilitler. Bunun tersi de geçerlidir. Bu durum; anahtarı elinde bulunduranın (gücün) kapının önünde dışarda ya da kapının arkasında içerde olmasıyla ilgilidir. Demokrasi ve onun kurumları, insan hak ve özgürlüklerinin olduğu kadar, “faşizm”in kurulmasına da olanak sağlayan “araçlara” dönüş(türül)ebilir.

Kaynaklar

- Abdullah Özkan, “Küreselleşme Sürecinde Medya ve Siyaset: “Medya Gücü” mü, “Gücün Medyası” mı?” https://docs.google.com/document/d/1LD5OLK8-EeEWW3Qa3iUEmzqgv3AC_kzwwhkaJLYOkUY/edit?pli=1# (Erişim Tarihi; 12.01.2014)
- Altun, Fahrettin, (2006/2), Kutsal Medya, Kutsal Çağ: McLuhan Düşüncesini Anlamaya Katkı, Divân, Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi, Bilim Ve Sanat Vakfı, Yıl 11, Sayı 21.
- Anthony, Giddens (2004), Modernliğin Sonuçları (Çev: Ersim Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Arslan D. Ali, Medyanın Toplumsal Gücü; <http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=2356> (Erişim Tarihi:09.04.2012)
- Bauman, Zygmunt (1999), Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bennett, W. Lance, Global media and politics: Transnational Communication Regimes and Civic Cultures - Annual Review of Political Science, Vol.7: 125-148 (Volume publication date june 2004)
- Bektaş, Arsev (2002), Siyasal Propaganda, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Caniklioğlu, Meltem Dikmen (2008), “Hukuk Devletinde Siyasi İktidar ve Yargının Karşılıklı Konumu-İlişkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.1.
- Castells, Manuel (2005), Ağ Toplunun Yükselişi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chomsky, Noam (2002), 11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?, (Çev. Taylan Doğan-Nuri Ersoy-Mehmet Kara- Ali Kerem), İstanbul: Aram Yayınları.
- Chomsky, Noam (2014), Dünyayı Kim Yönetiyor?, Derleyen: Arthur Naiman, (Çeviren: Ömer Çiftci), İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Cuilenburg, Jan van (2009), “Medya ve Demokrasi”,(Der. Bülent Çaplı&HakanTuncel), Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Çakaloğlu, İsmail (2006), Uydur Yayınlarının Kısa Tarihi (1957-2007), Pusula Yayıncılık, İstanbul.
- Çoban, Barış (2009), “Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları Mücadelesi ve Yeni Toplumsal Hareketler”, İletişim, Marmara İletişim Dergisi, Sayı: 15, İstanbul.
- D. Ali, Arslan, Medyanın Toplumsal Gücü; <http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=2356>, (Erişim Tarihi:09.04.2012)
- Dülger, Murat Volkan (2004), “Avrup İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Düşünce Özgürlüğü”, (Prof.Dr. Özek Çetin Armağanı),İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayını (No:32).
- Eken, Musa (1995-1996), “Bilgi Edinme Hakkı”, TODAİE İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 17-18.
- El-Cezire CIA’nın operasyon merkezi mi?;<http://haber5.com/ozelhaber/el-cezire-cianin-operasyon-merkezi-mi> (Erişim Tarihi:12.04.2012)
- Elmas, Esra-Kurban, Dilek (2011), İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim Türkiye’de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler, Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi -1, TESEV.
- Elster, Jon (1991), “Constitutionalism in Eastern Europe: An Introduction”, The University of Chicago Law Review, Vol.58, No.2, Approaching New Legal Order for Eastern Europe.
- Erdoğan, İrfan (2001), Kitle İletişimi Örneğiyle Marksist Siyasal Ekonomi Yaklaşımı Üzerine Bir Tartışma, Praxis, Sayı 4.
- Erdoğan, İrfan (2007), “Karl Marx İnsan, toplum ve iletişim”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi), Sayı 25 Yaz-Güz.
- Erdoğan, İrfan - Alemdar, Korkmaz (2010), Öteki Kuram (Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi), Erk Yayınları, Ankara.

- Gordon, Nickesia S. (2008), *Media and the Politics of Culture: The Case of Television Privatization and Media Globalization in Jamaica (1990-2007)*, Universal-Publishers, Boca Raton.
- Gözübüyük, A. Şeref - Gölcüklü, A. Feyyaz (2003), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Griffin, Roger (2014), *Faşizmin Doğası*, (Çev. Ali Selman), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, Jürgen (2001), *İletişimsel Eylem Kuramı*, (Çev. Mustafa Tüzel), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Hakyemez, Yusuf Şevki (2002), "Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S:57-2.
- Hall, Stuart (1998a), "Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik", King, Anthony D. (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Hall, Stuart (1998b), "Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler", King, Anthony D. (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hall, Stuart (1999), "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü", Küçük, Mehmet (Der. ve Çev.), *Medya İktidar İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınevi.
- Hazar, Çetin Murat (2008), *Medya ve Siyasal Sistemin Kaos Yorumu*, Medya ve Siyaset, (Editör: Zülfikar Damlapınar), Konya: Eğitim Kitabevi.
- Huntington, Samuel (2004), *Biz Kimiz: Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı* (Çev: Aytül Özer), İstanbul: CSA Yayınları.
- İlkiz, Fikret (2003), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İfade Özgürlüğü Açısından Basın, Radyo ve Televizyon Kanunlarının Değerlendirilmesi", *İfade Özgürlüğü ve Türk Ceza Hukuku*, İstanbul: Ceza Hukuku Derneği Yayını (No:1).
- Kondratief, Nikolai (April 1984), *Long Wave Cycle*, Guy Daniels (Çeviri), E P Dutton.
- Kaboğlu, İbrahim Ö. (2000), "Düşünce Özgürlüğü", (Editör: İbrahim Ö. Kaboğlu), *İnsan Hakları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (Cogito).
- Kapani, Münci (2004), *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaduman, Sibel (2010), "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü", *Journal of Yasar University*, 17(5).
- Macovei Monica, *İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, İnsan hakları el kitapları, No. 2, s.14.; <http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/materials/1004.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2012)
- McLuhan, Marshal (1962) *Gutenberg Galaxy*, NY: New American Library.
- McLuhan, Marshal (1964) *Understanding Media*, NY: McGrawhill.
- McLuhan, Marshal (1965), *Understanding Media: The Extensions of Man*, New York/London, McGraw-Hill Paperback.
- McLuhan, Marshal (2001), *Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsanın Oluşumu*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- McLuhan, Marshall - Quentin Fiore (1967), *The Medium is the Message*, Penguin Modern Classics.
- McLuhan, Marshall, R. Povers Bruce (2001), *Global Köy (The Global Village)*, 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler, (Çeviri: Bahar Öcal Düzgören), Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Medya ve İletişim, (Editör: Halil İbrahim Gürcan), *Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1518*, Eskişehir, Haziran 2012.
- Melis Oktuğ Zengin, "Sürdürülebilir Gelişme Anlayışının Medya Alanına Uygulanması: Bağımsız ve Çoğulcu Medya Yaklaşımları", *Journal of Yasar University*, 2014 9(35) 6099-6260.

- Mora, Necla (2008), "Medya, toplum ve haber kaynağı olarak sembolik seçkinler", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:5 Sayı:1.
- Nicol, David M., (2011), "Hacking the Lights Out: The Computer Virus Threat to the Electrical Grid, Scientific American Magazine", June 20, 2011; <http://www.bilimania.com/haber/395/siber-saldirilar-iran-elektrik-sebekeleri/ref/ct-4> (Erişim Tarihi: 11.04.2012)
- Noam, Chomsky (2014), Dünyayı Kim Yönetiyor, (Çev. Ömer Çiftci), İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Ollman, Bertell (2012), Yabancılaşma Marx'ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı, (Çeviren: Ayşegül Kars), İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın.
- Paçacı, İrfan (2013), Küreselleşme Sürecinde Yönetim ve Medyanın Dönüşümü, İstanbul: Akademi Titiz Yayınları.
- Paçacı, İrfan (2013), Yeni Nesil Kamu Yönetiminde "Güvenlik" (Hukuk Devleti Odaklı Bir Analiz), İstanbul: Akademi Titiz Yayınları.
- Paxton, Robert O. (2014), Faşizmin Anatomisi, (Çev. Hakan Atay, Hivren Demir Atay), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Riedler, Florian (2012), Osmanlı İmparatorluğu'nda Muhalefet ve Meşruiyet, (Çev. Azize F. Çakır), İstanbul: Picus Yayıncılık.
- R.F. Nayef, Al-Rodhan (2006), Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition, June 19.
- Rigel, Nurdoğan vd. (2005), 'Kadife Karanlık' 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar, 2. Baskı, İstanbul: Su Yayınları.
- Robertson, Roland (1999), Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, (Çev. Ümit Hüsrev Yolsal), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- 8 Temmuz 1986 Lings/Avusturya Kararı; 23 Mayıs 1991 Oberschlick/Avusturya Kararı; 26 Kasım 1991 Observer&Guardian/Birleşik Krallık Kararı; 26 Nisan 1979 Sunday Times/Birleşik Krallık Kararı; 22 Mayıs 1990 Weber/İsviçre Kararı, 23 Nisan 1992 Castells/İspanya Kararı.
- Siebert S. Fred, Peterson Theodore and Schramm Wilburn, (1963), Four Theories of The Press, University of Illinois Press, Urbana.
- Sinclair, John (2004), "Globalization, supranational institutions, and media", In J. Downing, D. McQuail, P. Schlesinger, & E. Wartella (Eds.), The hand book of media studies, Sage, London: Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Sitembölükbaşı, Şaban (2005), "Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi", Akdeniz, İ.İ.B.F. Dergisi (10).
- Soysal, Mümtaz (1969), Dinamik Anayasa Anlayışı Anayasa Diyalektiği Üzerine Bir Deneme, Ankara: AÜSF Yayınları.
- Sunay, Reyhan (1999), "İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları (Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında)", (Yayımlanmış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tanör, Bülent (1979), TCK 142. Madde Düşünce Özgürlüğü ve Uygulama, İstanbul: Forum Yayınları.
- Tanör, Bülent (1994), Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, 3.b., İstanbul: BDS Yayını.
- Tezcan, Durmuş (2002), (Çeviri) Avrupa'da Düşünce Özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. Maddesine İlişkin İçtihat, Avrupa Konseyi, Etki Yayıncılık.
- The SAGE Hand book of Media Studies, 2004 by John D. H. Downing (Editor), John D. H. Downing & Denis McQuail & Philip Schlesinger & Ellen Wartell, SAGE Publications.
- http://shs.ntu.edu.tw/course/uploads/week_20121221054258_5536.pdf

- Uzun, Ruhdan (2007), İletişim Etiği, Sorunlar ve Sorumluluklar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkıncı Yıl Kitaplığı No:2.
- UNESCO İletişimin Geliştirilmesi için Uluslararası Programın Hükümetlerarası Konseyi Toplantı Raporu (IPDC The International Programme For The Development Of Communication) 22-23 MART 2012, UNESCO PARİS, (Raporlaştıran: Prof.Dr.Deniz Bayrakdar)
- Vodafone'dan telekulak itirafı, <http://teknoloji.bugun.com.tr/turkiye-de-var-mi-haberi/1135193> (Erişim Tarihi:06.06.2014)
- Vural Ali Murat, "Parti İçi Demokrasi ve Siyasal İletişime Katkıları", s.159; <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/partidemokrasivesiyasaliletisim.pdf> (Erişim Tarihi:02.05.2012)
- Wallerstein, Immanuel (2005), Modern Küresel-Sistem, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Wayne, Mike (2006), Marksizm ve Medya Araştırmaları Anahtar Kavramlar, Çağdaş Eğilimler, (Çeviren: Barış Cezar), İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın.
- Waters, Malcolm (1995), Globalization. (London: Routledge)
- Wolton, Dominique (1991), Medya, Siyasal İletişimin Zayıf Halkası, Birikim Dergisi, S.30.
- Yıldırım, Yılmaz (2006), "JurgenHabermas'ın İletişimsel Eylem Kuramı", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: VIII, Sayı: 2.
- Yılmaz, Sait, "Avrupa Birliği Ve ABD Kaybediyor Ya Türkiye?", s.4. http://orkam.aydin.edu.tr/analiz/avrupa_birligi_abd_kaybediyor_yaturkiye.pdf (Erişim Tarihi:12.04.2012)
- Yılmaz, Sait, "21.Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar", Harp Akademileri K.lığı, SAREN Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 6, (İstanbul, Aralık 2007).
- Zabçı, Filiz Çulha (2004), "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 28, Sayı: 243.
- http://orkam.aydin.edu.tr/analiz/avrupa_birligi_abd_kaybediyor_yaturkiye.pdf (Erişim Tarihi:12.04.2012)
- http://www.inhak.adalet.gov.tr/faaliyet21/aihm_diger_ulke/3.pdf (Erişim Tarihi: 13.05.2014)
- <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/partidemokrasivesiyasaliletisim.pdf> (Erişim Tarihi:02.05.2012)

